



Kulturmiljöutredning
Granskningsversion
2023-03-02



Kulturmiljöutredning

Uppdragsnamn

Detaljplan för Kanalterrassen

Åkers kanal, Åkersberga

Österåkers kommun

Uppdragsgivare

Stjernplan

Gunnar Dahlström

Östanväg 36

216 18 Limhamn

Vår handläggare

Anders Stjernberg

Datum

2023-03-02

Senast rev.datum

-

Innehåll

Sammanfattande bedömning	3
1) Riksintresset Åkers kanal.....	3
Beskrivning	3
Kommunens ställningstaganden	3
Bjerkings bedömning	4
2) Detaljplanefrågan ur ett lokalthistoriskt perspektiv	4
Bebyggelseutveckling lokalt i planområdet	5
Bjerkings bedömning	5
1 Inledning	6
1.1 Uppdrag och underlag	6
Del A Bakgrund	7
2 Riksintresset Åkers kanal	7
2.1 Riksintresset Åkers kanal [AB 62] (Österåkers sn)	7
2.2 Fördjupningstexter.....	8
3 Österåkers kommun	10
3.1 Översiktsplan 2040.....	10
4 Detaljplanen för Kanalterrassen	12
4.1 Detaljplanen.....	12
4.2 Illustrationer	14
4.3 Vyer	15
Del B Utredning	18
5 Beskrivning och kort historik	18
5.1 Kanalen och samhället	18
5.2 Planerad utveckling under 1900-talet.....	21
5.3 Beskrivning av landskapet utmed Åkers kanal idag.....	27
5.3.1 Beskrivning	27
5.3.2 Bebyggelse söder om väg 276.....	28
5.3.3 Bebyggelse norr om väg 276	28
6 Befintlig bebyggelse inom Kanalterrassen	32

7	Konsekvensanalys.....	40
7.1	Riksintresset Åkers kanal	40
7.1.1	Allmänt råd	40
7.2	Bjerkings bedömning.....	41
7.2.1	Vad försvinner och vad tillkommer?	41
7.2.2	Är påverkan visuell eller funktionell?	41
7.2.3	Är påverkan direkt eller indirekt?	41
7.2.4	Är påverkan tillfällig eller bestående?.....	42
7.2.5	Vilka egenskaper påverkas?	42
7.2.6	Hur påverkas den riksintressanta kulturmiljöns värden?.....	42
7.2.7	Bjerking sammanfattande bedömning.....	42
7.3	Lokala kulturhistoriska värden.....	43
7.4	Känslighet och tålighet	43
	Bilaga 1. Lokala fastigheter inom detaljplanen.....	45
	Hacksta 1:17, Centralvägen 19.....	45
	Berga 7:2, Centralvägen 15	47
	Berga 11:18, Centralvägen 13	50
	Berga 11:19 , Centralvägen 11	60
	Berga 11:76, Centralvägen 11	64
	Berga 11:20, Centralvägen 7	65

Sammanfattande bedömning

1) Riksintresset Åkers kanal

Beskrivning

Riksintresset Åkers kanal [AB 62] utgör en kommunikationsmiljö (kanalmiljö-farledsmiljö) och fornlämningsmiljö som skildrar den långvariga betydelsen av vattenvägen vid Åkers kanal som kommunikativt stråk mellan Östersjön och inlandet. Gränsdragningen för riksintresset omfattar i de uttryck som understryker motivet endast delar av Åkersån mellan Prästfjärden i norr och Tunafjärden i söder, huvudsakligen den norra hälften. Tillsammans med den södra delen utgör vattendraget del av den historiska vattenleden och bildar idag ett fortsatt öppet, läsbart vattendrag med omgivande vassruggar, trädpartier och angöringsbryggor. Men dess ursprungliga, omgivande karaktär har förvandlats av det moderna Åkersbergas framväxt.

Ångbåtstrafiken på kanalen kom i gång på 1860-talet och sträckan Stockholm – Brottbj trafikeredes med ångbåtarna Åkers Kanal och Nya Åkers Kanal. Kanalen renoverades på 1920-talet då den fortfarande användes för transporter. Biltrafikens snabba utveckling under 1920-talet, övertog alltmer ångbåtarnas transporter och ångbåtstrafiken upphörde helt när den nya landsvägsbron vid Sockenvägen byggdes 1939. När kanalen färdigställdes för att stärka vattenleden under 1820-talet fanns endast två broar över Åkersån, idag är de nio. Kanalen nyttjas numera endast för fritidsbåtar och naturlivet är fredat för genomfartstrafik över Slussholmen.

Riksintressets uttryck utgörs främst av dess nordligaste kommunikationspunkt och stråket ned till Slussholmen där slussportarna återfinns, en sträckning av kanalen som ännu är välbevarad och delvis andas både stillhet och lantlig ro. Men den delen av kanalen utgör också en begränsad del av hela Åkersån. Länsstyrelsens fördjupande texter om riksintresset handlar om kommunikationsmötet mellan vattenvägen och den gamla landsvägen, framväxten av samhället Åkersbros nära koppling till bygdens rörelsemönster. Det talas mycket om en bevarad äldre karaktär med trädkantade stränder längs anslutande grusade vägstråk, Slussholmen med slussen och slussvaktarstugan som bildar en sammanhållen miljö, de långa tidsperspektiven och kanalbygget som en viktig färdled för traktens invånare. Men den sekellånga, mer moderna utvecklingen av landskapet kring Åkersån söder om Slussholmen ned till Tunafjärden, dvs 1900- och 2000-talets utveckling av Åkersberga centrala delar, saknar plats i denna berättelse.

Kommunens ställningstaganden

Åkersberga och Österåkers kommun har liksom övriga kommuner i Stockholms närhet under lång tid sett en stark tillväxt. Österåkers kommun har sedan åtminstone sex-sju decennier haft behov av att exploatera mark när centrum i Åkersberga breder ut sig i en allt befolkningsrikare del av kommunen.

Genom tidigt politiskt målinriktade och detaljplanerade förändringar har Österåkers kommun medvetet förnyat omgivande äldre åker och ängs/betesmark. Kanalen som en naturupplevelse, en oas i den alltmer växande bebyggelsestrukturen, gör att satsningen på ett sammanhängande grönområde, en stadspark utmed kanalens bägge sidor ter sig rimlig. Dess starka koppling till vattnet är den gemensamma nämnaren, inte kanalens historia i sig. Bebyggelsen utbredning och dess gestaltning exponerar skilda decenniers förhållningssätt och behov. Men alltid med ett respektavstånd från själva vattendraget. En av de centrala miljöerna i riksintresset, själva slussplatsen med Slussholmen, har sedan 1980-talet som närmaste granne i väster ett både utbredd och högt bebyggt flerbostadsområde som fond. Redan där kan riksintresset sägas ha både påverkats och den historiska upplevelsen förändrats. Utvecklingen har medfört att riksintressets södra avgränsning flyttades längre norrut av länsstyrelsen för fem-sex år sedan.

Den nya detaljplanen för Kanalterrassen omfattar ett markområde på östra stranden, som idag innehåller sju fastigheter, varav en är obebyggd. Markområdet utgör en sista rest av äldre tomtindelning, huvudsakligen från planläggning under 1940-50-talen. Det ligger tämligen långt söder om Slussholmen utan egentlig samhörighet sikt/vymässigt och helt utanför riksintressets gräns.

Bjerking's bedömning

Detaljplanen för Kanalterrassen förläggs i sin helhet utanför riksintressets gräns. Inga definierade uttryck påverkas, inga byggnadskonstruktioner rivs eller byggs om. Kanalstråket är sedan tidigare i stark förändring, det gäller även öster om Centralvägen där det vuxit upp storskalig bebyggelse närmare centrum. Genom att fortsätta i en liknande utveckling väster om Centralvägen förstärks centrumupplevelsen utmed vägen och kanalen. Den känslighet som framför allt de naturliga inslagen står för utmed kanalen tycks ännu så länge vidmakthållas, inte minst fågellivet är mer eller mindre opåverkat, fiskbeståndet i kanalens vatten är säkerligen en bidragande orsak. I detta avsnitt av Åkers kanal med befintlig modern, hög och tämligen tät bebyggelse finns en tålighet för kompletterande bebyggelse, i den meningen att kompletteringen av det moderna Åkersberga blir huvudintrycket och dominerande i berättelsen av denna del av Åkers kanal. Samtliga byggnader förläggs, i likhet med tidigare exploateringar, på respektavstånd från vattnet med den zon av stadsparkliknande karaktär som skapas däremellan och medför att kanalens stränder fredas.

Den nya bebyggelsen påverkar inte, och förändrar inte, möjligheterna för platsen - kanalen och dess vattenföring - att fortsatt karaktäriseras av eller ha förutsättningar att återspegla det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som varit präglade. Genomfartstrafik är dock idag inte möjlig som tidigare och dess betydelse som farled genom detta bruten. Den visuella påverkan i landskapsbilden av nya volymer i tre-fyra våningar, som ansluter till centrala Åkersbergas bebyggelse i ännu högre volymer, och bl. a. framgår av framtagna vyer, bedöms ge liten påverkan på läsbarheten av det riksintressanta kulturhistoriska sammanhanget avseende befintliga strukturer. Läsbarheten är sedan tidigare försvagad genom tidigt politiskt målinriktade och detaljplanerade förändringar med många nyuppförda flerfamiljshus, som över tid har förändrat närmiljön kring kanalens historiska miljöer. Detaljplanens bebyggelse bedöms därför ge liten konsekvens för riksintressets kulturhistoriska värden.

2) Detaljplanefrågan ur ett lokalhistoriskt perspektiv

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten, se 1 kap. 2 § PBL. Bestämmelsen ger kommunen möjlighet att inom förhållandevis vida ramar avgöra hur marken inom den egna kommunen ska disponeras.

Regeln om hänsyn till omgivande miljö återfinns i anpassningskravet i 2 Kap § 6 PBL. "Vid planläggning ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan." Här sägs också att bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden ska skyddas.

Österåkers kommun har i ÖP 2018 fastslagit att staden ska utvecklas genom förtätning och särskilt satsa på redan integrerade stråk som t. ex. Centralvägen. (Se f. ö. figur 3, sid.11 i denna rapport). Kontakten med Åkers kanal och läget vid vattnet ska tillvaratas och utvecklas till en attraktiv mötesplats och entré till stadskärnan. Åkers kanal ska tillgängliggöras genom en strandpromenad. Men vid bebyggelseutveckling längs kanalen ska hänsyn också tas till riksintresset för kulturmiljövård.¹

¹ ÖP 2018 sid. 42f.

Bebyggelseutveckling lokalt i planområdet

Kanalterrassens detaljplaneområde omfattar ett av de fysiska avsnitt i Åkersberga som speglar samhällets förändring över tid under 1900-talet. Här återfinns ännu bebyggelse som ingått i centrumutvecklingens tidiga stadier, bl. a. ett tidigt kommunalkontor med flera olika verksamheter. Många av byggnaderna härstammar från decennier strax före 1900-talets mitt. De speglar marknyttjandets omvandling från ett huvudsakligen agrart landskap till stadslandskap. Centralvägens betydelse som pulsåder mellan de södra och norra landsvägskorsningarna har ökat raskt under 1900-talets andra hälft. Både Roslagsbanans fortsatta expansion och brobygget för väg 276 har givit centrumförflyttningen allt större betydelse. Längre norrut liggande verksamheter har flyttats in mot en tydligare central punkt intill Roslagsbanans nya stationsläge. Den gamla häradsvägen i norr har också stor betydelse för expanderande bostadsområden norrut. Bebyggelsen utmed Centralvägen har överlevt genom att andra verksamheter tagit plats och skiftat många gånger under 60-70 år. Östra delen av denna del av kanalen har också bibehållit sin strandnära kontakt genom enskilda tomter som ännu inte ingår i det mer moderna promenadstråk som kantar västra sidan.

Vad gäller en detaljplans innehåll ska nya byggnader prövas ur främst två aspekter. Den ena avser byggnadens anpassning till förutsättningarna på platsen och den andra avser byggnadens egenvärde.²

Bjerkings bedömning

I den aktuella detaljplanen för Kanalterrassen förhåller sig kommunen till den befintliga bebyggelsen som vuxit fram sedan 1990-talet i planområdets närhet på ömse sidor om kanalen, vilket bl. a. framgår av framtagna vyer. I propositionen till Plan och bygglagen redogörs för vilken typ av byggnader eller miljöer där anpassningskravet får en speciell innebörd och blir mer framträdande. Det är sådana miljöer där byggnaderna ger ett särpräglat intryck. Det kan t. ex. gälla torg och gaturum liksom vissa byar, brukssamhällen, fäbodan och fiskelägen. Men även stadsdelar med väl sammanhållen och tilltalande bebyggelse eller med andra påtagliga trevnadsvärden i den yttre miljön. Men byggnaderna behöver inte likna varandra eller var för sig vara av större estetiskt värde. Det bör emellertid finnas ett uttryck i bebyggelsemiljön som kan bedömas vara allmänt uppskattat av kommunens invånare. Speciellt stora krav bör ställas på bebyggelse inom eller i närheten av särskilt värdefull bebyggelse.³ Det är sådan bebyggelse som avses i bl. a. 8 Kap § 13 PBL.

Detaljplanen för Kanalterrassen medför att alla byggnader ska rivas och ersättas av flerfamiljshus. Bebyggelsen ingår inte i riksintressets uttryck, snarare berättar den om Åkersbergas centrumförflyttning och dess lokala utvecklingshistoria. Byggnaderna är också flera gånger ombyggda, tillbyggda och därmed även i olika grad förvanskade och nyttjandet i de flesta fall av annan art idag än den ursprungliga. Ingen av dessa byggnader finns upptagna i kommunens kulturmiljöprogram. Mot bakgrund av detta kan de inte anses inneha sådana kulturvärden som motsvarar förvanskningsskriteriet i PBL 8 Kap §13. De kulturhistoriska värdena kan snarast hänföras till vad byggnaderna tillsammans med tomternas spår av människans inverkan på naturlandskapet samlat bidrar till - en äldre tids samhällsprägel i ett annars mycket sentida sammanhang i Åkersberga. För lokalhistorien har byggnaderna mycket att berätta, varför en djupare dokumentation av fastigheterna innan rivning bör följa av detaljplanarbetet.

² Prop. 1985/86:1 med förslag till ny plan- och bygglag, sid 480.

³ Prop. 1985/86:1 med förslag till ny plan- och bygglag, sid 480f

1 Inledning

Bjerking AB, byggnadsantikvarie Anders Stjernberg, har av Stjernplan Fastighetsutveckling AB, Gunnar Dahlström, anlåtats för en kulturmiljöutredning efter genomfört samråd av nytt detaljplaneförslag för Kanalterrassen, Åkersberga.

Då Miljökonsekvensbeskrivningen från 2022 utgått från en äldre text om riksintresset bedömde länsstyrelsen att Miljökonsekvensbeskrivningen inte bedömde påverkan på riksintresset på ett uttömmande sätt och rekommenderade en kulturmiljöanalys där såväl riksintressets uttryck som övriga kulturmiljöyttringar med lokalt kulturmiljövärde skulle belysas och analyseras i ett landskapsbildmässigt sammanhang.⁴

I redovisat arbete nedan ingår karaktärisering av bebyggelse och landskap, identifiering och beskrivning av kulturvärden, en känslighets- och tålighetsanalys, identifiering av påverkan av bifogat förslag på riksintresset och mer lokala intressen genom den kommunala planläggningen.

Arbetet har genomförts under januari - mars månader 2023.

1.1 Uppdrag och underlag

Arbetet har utgått ifrån valda delar av följande handlingar:

- *I Roslagen Kulturhistoriska miljöer i Österåker*, Stockholms läns museum/Österåkers kommun, 1998.
- *Natur, kultur, rekreation och vattenmiljöer i Österåker*. Sammanfattning av underlagsrapporter, Februari 2010, Österåkers kommun.
- *Stad, skärgård och landsbygd* Översiktsplan för Österåkers kommun 2040 Antagandehandling 2018, Österåkers kommun.
- Miljökonsekvensbeskrivning för Kanalterrassen, Österåker, samrådshandling maj 2021, Ekologigruppen.
- Kanalterrassen, ritningar framtagna av Landskap, Bjerking AB, daterade 2021-04-15
- Samrådshandling, Detaljplan för Kanalterrassen, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Österåkers kommun, upprättad 2022-03-08.
- Samrådshandling, Illustrationskarta, upprättad 2022-03-08, Österåkers kommun.
- Yttrande över detaljplan för Kanalterrassen, Österåkers kommun, Österåkers Hembygds- och Fornminnesförening, daterat 2022-05-06.
- Fördjupningstexter riksintresset Åkers kanal, länsstyrelsen i Stockholms län, 2018-08-21
- Samrådsyttrande rubricerat *Detaljplan för Kanalterrassen i Österåkers kommun*, länsstyrelsen i Stockholms län, daterat 2022-06-30, dnr 402-24562-2022
- Gällande detaljplaner utmed Åkersåns båda sidor, främst från Slussholmen och söderut, [Detaljplaner \(osteraker.se\)](https://osteraker.se)
- Historiska kartor, lantmäteriet
- Historiska foton, bl.a. <https://samlingar.kulturarvstockholm.se/akersberga> och digitaltmuseum.se
- Förslag till gestaltning [Kanalterrassen \(osteraker.se\)](https://osteraker.se)

⁴ Samrådsyttrande 2022-06-30, dnr 402-24562-2022, sid 1-2

Del A Bakgrund

2 Riksintresset Åkers kanal



Figur 1. Riksintresset gräns utmed Åkers kanal. Avgränsningen omfattar inte den södra tredjedelen av kanalen. Längst i norr återfinns Åkersbro handel på västra sidan och värdshuset/ Gästgivaregården i Åkerstorp på östra sidan. Slussportarna vid Slussholmen inom röd markering. Källa: [Åkers kanal \(AB 62\) \(lansstyrelsen.se\)](http://Åkers kanal (AB 62) (lansstyrelsen.se))

2.1 Riksintresset Åkers kanal [AB 62] (Österåkers sn)

Motivering:

Kommunikationsmiljö (kanalmiljö-farledsmiljö) och fornlämningsmiljö som skildrar den långvariga betydelsen av vattenvägen vid Åkers kanal som kommunikativt stråk mellan Östersjön och inlandet. Först som en del av den förhistoriska Långhundraleden med koppling till Uppsala. Och sedan under 1800-talet för både varu- och persontransporter med ångbåtstrafik mellan Brottbys och Stockholm. Där kanalen korsade landsvägen till Stockholm uppstod Åkersbro samhälle som en förindustriell centralort.

Uttryck för riksintresset:

Åkers kanal som anlades 1820–1825 genom muddring av Åkersån. Kanalmiljön omfattar anslutande anläggningar i form av sluss från 1912 med slussportar, kajer, strömmarmar, broar och slussvaktarbostad med tillhörande bodlänga. Den obebyggda Slussholmen och

kanalsträndernas obebyggda trädkantade vägstråk. Övergången mellan den öppna Prästfjärden och kanalen vid Åkersbro. I Åkersbro/Åkersberg finns Åkersbro handel med stuga samt "Doktorsbostaden", apoteket, gästgivaregården och andra uttryck för ortens betydelse. Järnåldersgravfält i det kulturpräglade landskapet vid Ekbacken som visar på den äldre vattenledens stora betydelse.

2.2 Fördjupningstexter

Länsstyrelsen har nyligen genomfört fördjupande beskrivningar för riksintresset⁵ där miljöns riksintressanta värden och förhållningssätt till densamma presenteras, följt av råd om förhållningssätt till riksintresset värden.

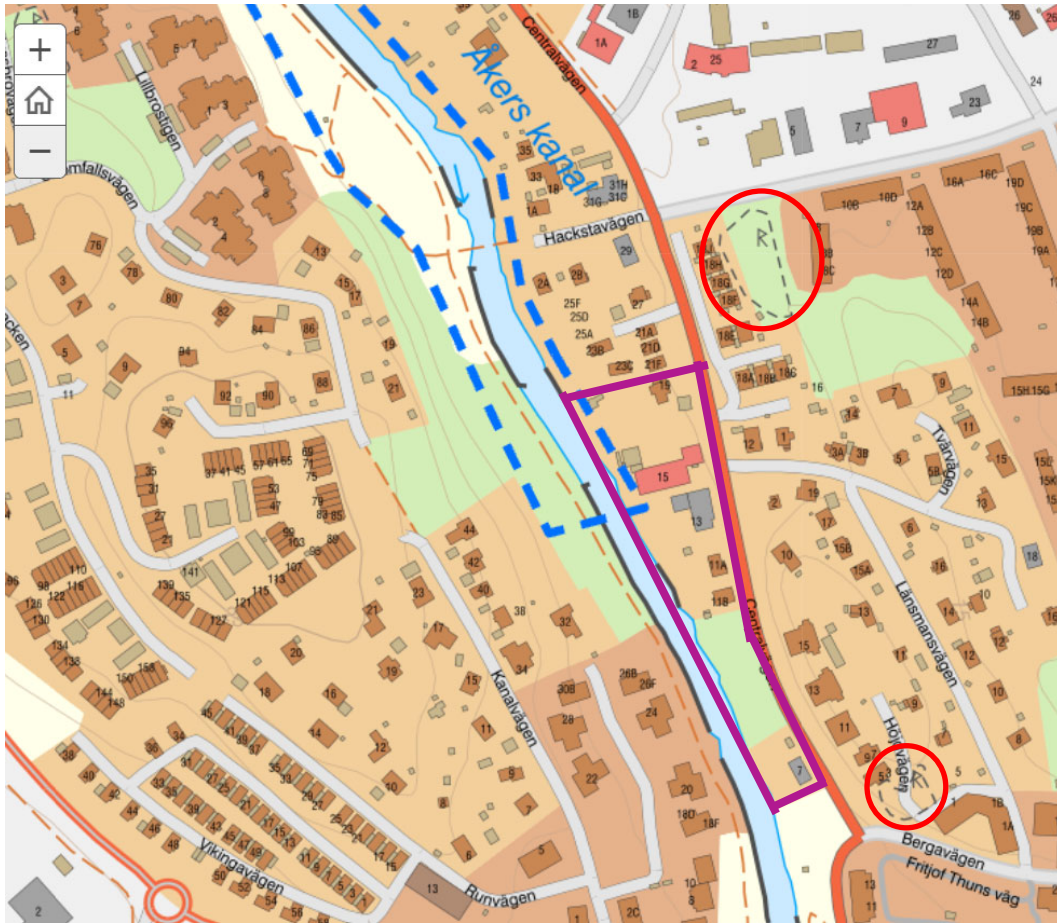
Uttrycken redovisas något utförligare och även kanalstråket ner till Åkersberga redovisas, vilket *"fungerar som rekreativ miljö med promenadstråk på ömse sida av kanalen. Närmast kanalen i anslutning till Ekbackens gravfält ligger hembygdsparken med gles bebyggelse ditflyttad från trakten. Här finns även Slussholmen med den anslutande slussen. På västra sidan kantas kanalen av mer storskaliga områden med flerfamiljshus."*

Miljöns riksintressanta värde framhålls, dels den långvariga betydelsen av vattenvägen vid Åkers kanal som kommunikativt stråk mellan Östersjön och inlandet i ett historiskt perspektiv, dels som kommunikativ knutpunkt i mötet mellan vattenvägen och den gamla landsvägen där framväxten av samhället Åkersbro var nära kopplat till bygdens rörelsemönster.

Länsstyrelsen konstaterar att Åkers kanal är en av få kanaler i Stockholms län som har en bevarad äldre karaktär där kanalmiljön med trädkantade stränder längs anslutande grusade vägstråk, slussholmen med slussen och slussvaktarstugan bildar en sammanhållen miljö.

Området väster om kanalen domineras i hög grad av ny bostadsbebyggelse. Kanalens tillgänglighet med lummiga promenadstråk utmed bägge stränderna bidrar delvis till att skärma av de nya inslagen och är därför känsliga för förändringar som skadar denna effekt. Slussvaktarbostadens arkitektur från sent 1800-tal har ett detaljerat arkitektoniskt uttryck som är sårbar för ändringar. Handelsbodens byggnader kräver hänsyn så att förståelsen av den tidigare funktionen och kopplingen till kanalen och bron vidmakthålls. Intelligande äldre parstuga har höga kulturhistoriska värden och är känslig för förändringar som påverkar upplevelsen av husets höga ålder och enkla stugkaraktär. Bebyggelsen utmed Centralvägen är fortfarande relativt gles på kanalsidan, men förtätning med nya villor riskerar att ändra karaktären i området. De öppna ytorna längs med kanalen är viktiga för förståelsen och upplevelsen av kanalmiljön och därför känsliga för nytillskott. Upplevelsen av att det är en grävd 1800-talskanal kräver hänsyn och aktsamhet för slusskonstruktioner, murade kanter och slänter med planterade trädrader som har en för kanalmiljön sammanhållande funktion. De visuella kopplingarna till kanalen är betydelsefulla att behålla för gravfält, slussvaktarbostaden och den tidigare handelsboden i Åkersbro. Ekbacken och gravfält är känsliga för igenväxning.

⁵ Gällande version genomfördes vid revidering 2018-08-21. Återfinns på länsstyrelsernas geoportal [Åkers kanal \(AB 62\) \(lansstyrelsen.se\)](#)



Figur 2. Riksintressets grän i söder utmed Åkers kanal (blå markering), samt aktuellt planområde för Kanalterrassen (lila markering). Inga kända fornlämningar återfinns inom planområdet. Det nämna järnåldersgravfältet i landskapet vid Ekbacken ligger långt norr om detaljplaneområdet. Två kända gravfält återfinns öster om planområdet (röd markering.) I synnerhet det södra är sedan tidigare skadat av väg- och tomtgrävningar.

Källor: [Åkers kanal \(AB 62\) \(lansstyrelsen.se\)](http://Åkers kanal (AB 62) (lansstyrelsen.se)) samt [Fornsök \(raa.se\)](http://Fornsök (raa.se))

3 Österåkers kommun

3.1 Översiktsplan 2040

Österåkers kommun antog sin nuvarande översiktsplan rubricerad "Stad, skärgård och landsbygd" år 2018. I takt med att Stockholm växer så växer också Österåkers kommun som en del av storstadsregionen. Befolkningen väntas öka med ca 1000 personer per år och invånarantalet växa från drygt 44 000 invånare 2017 till ca 70 000 invånare år 2040 (sid. 25).

I ÖP noteras:

"Österåker är en del av Stockholmsregionen och frågor som rör bland annat kommunikationer, näringsliv, bostadsmarknad, grön- och blåstruktur, kultur, besöksnäring och offentlig service ses i ett regionalt perspektiv. Österåker är en del av Stockholm Nordost där Täby C-Arninge är den regionala stadskärnan" (sid. 20).

Det finns ett regionalt perspektiv inom samtliga ämnesområden när det gäller kommunens mark- och vattenanvändning, som både berikar och attraherar lokal och regional tillväxt. Ett led i detta är att vattenkontakten ska stärkas genom en bebyggelseutveckling inom utvalda delar av Åkersberga, exempelvis Kanalstaden och Näsängen (sid.19). Ett annat sätt är att:

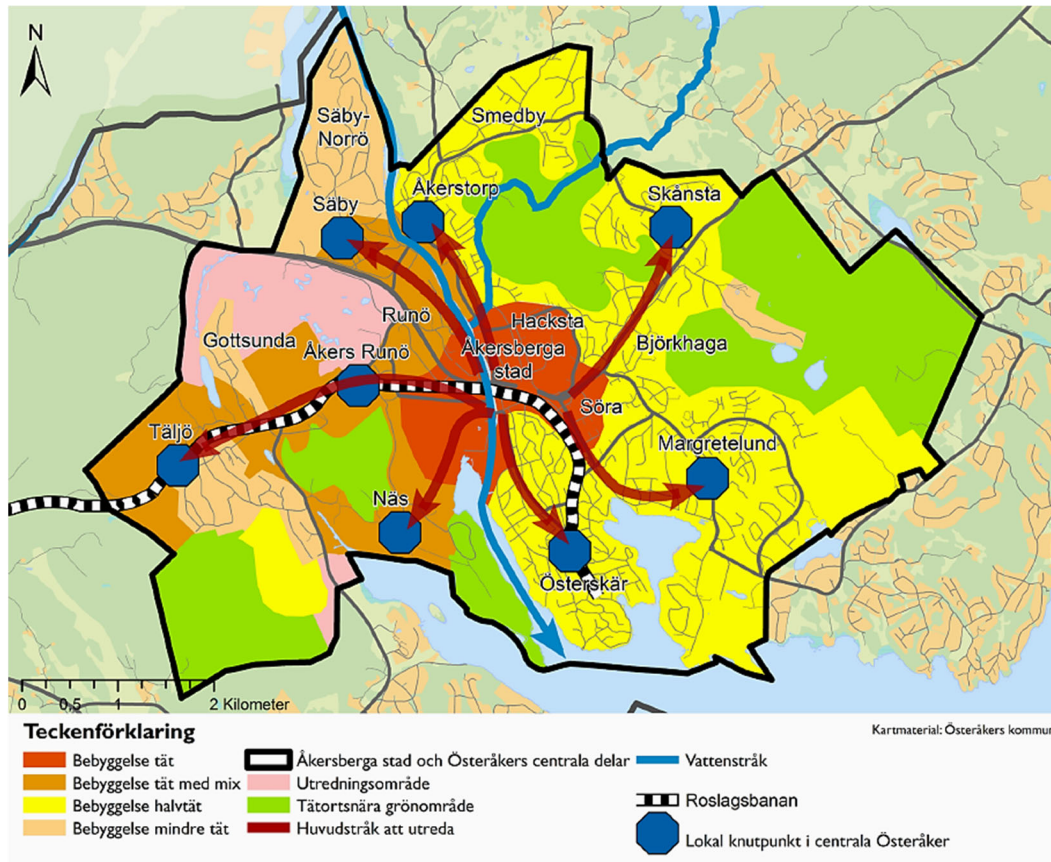
"Grönstrukturen i kommunen förtydligas och görs mer tillgänglig med hjälp av bland annat gröna entréer och tydliga gränser mellan natur och bebyggelse. Nya rekreativstråk i kommunen utvecklas och befintliga förstärks. I takt med att invånarantalet ökar, ökar även behovet av tätortsnära natur. Centralt belägna grönområden görs mer attraktiva och tillgången till trygga parker med varierande innehåll och skala förstärks. Kulturmiljöerna som är en viktig kvalitet i kommunen ska tillgängliggöras och ett rekreativstråk utvecklas längs Långhundraleden för att tydliggöra några av kommunens kulturmiljöer" (sid. 20).

Österåkers stadsstruktur ska utvecklas bland annat genom att identiteten som attraktiv bostadsort i skärgårdsmiljö ytterligare stärks. Nya stadsmässiga bostadsmiljöer tillkommer i goda kollektivtrafiklägen kring Roslagsbanans stationer, till exempel genom ny bebyggelse i Kanalstaden (sid. 22).

I ÖP utpekas Åkersberga som ett av flera utvecklingsområden i Österåkers kommun. Här sägs:

"Åkersberga stad ska förtätas och kompletteras med ny bebyggelse. En blandning av boendeformer med hyresrätter och bostadsrätter eftersträvas, bland annat för att motverka segregation. Attraktiva huvudstråk med lokaler för service mellan viktiga målpunkter ska utvecklas. Särskilt satsas på redan integrerade stråk (t.ex. Centralvägen och Hackstavägen) och platser och torg med kollektivtrafik där det finns outnyttjad mark.

Bebyggelsestrukturen ska inrymma platser och offentliga rum av hög kvalitet och utformas för att bidra till att göra Åkersberga stad levande och trygg. Kontakten med Åkers kanal och läget vid vattnet ska tillvaratas och utvecklas till en attraktiv mötesplats och entré till stadskärnan. Staden ska på ett tydligare sätt vändas mot havet. Vid bebyggelseutveckling längs kanalen ska hänsyn tas till riksintresset för kulturmiljövård. Åkers kanal ska tillgängliggöras genom en strandpromenad. Tillgängligheten till de tätortsnära naturområdena ska vara god och det ska vara enkelt att ta sig dit till fots och med cykel" (sid. 42f).

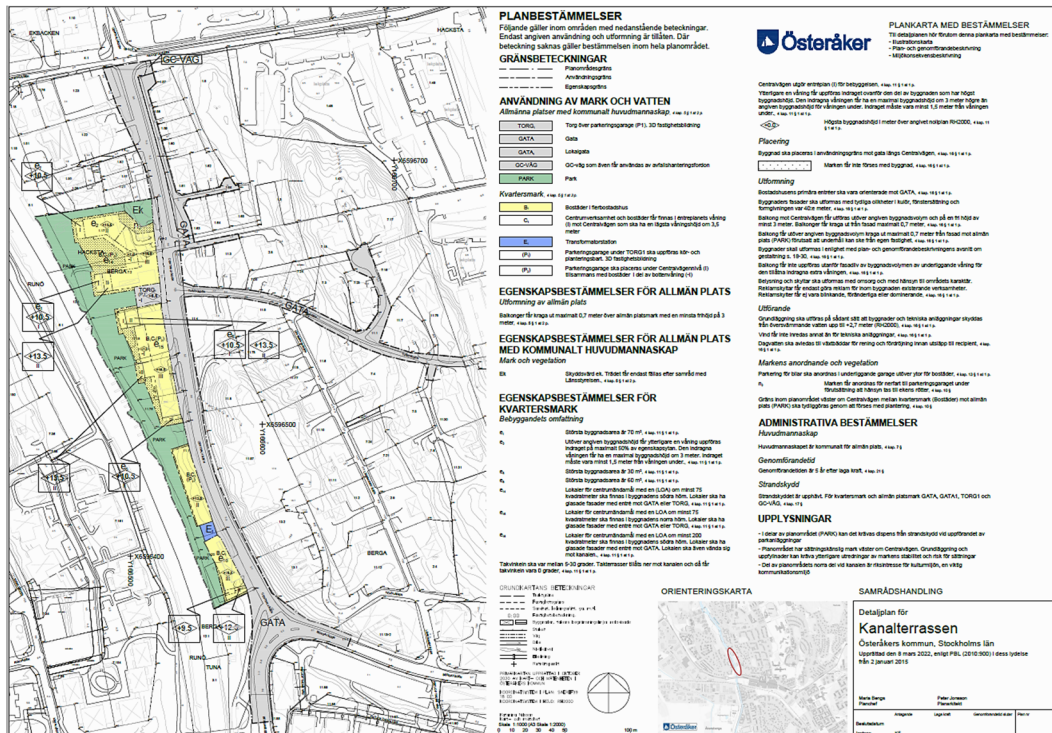


Figur 3. Kartan visar den föreslagna bebyggelseutvecklingen i Åkersberga stad, huvudstråken och lokala knutpunkter. För Centralvägen markeras tät bebyggelse. Karta från ÖP 2018, Österåkers kommun.

4 Detaljplanen för Kanalterrassen

4.1 Detaljplanen

Planuppdraget påbörjades 2016. Syftet med detaljplanen är att möjliggöra en utveckling med stadsmässig bebyggelse längs Åkers kanal och Centralvägen. Dessutom ska förslaget möjliggöra en etappvis utbyggnad och fortsättning på strandpromenaden längs Åkers kanal längs den östra sidan av kanalen som en del i utvecklingen av stadspark Åkers kanal. Planen ska även möjliggöra en upprustning av Centralvägen med utbyggnad av gång- och cykelbana, samt omvandling till kommunalt huvudmannaskap för Tvärvägen.



Figur 4. Detaljplaneförslag för Kanalterrassen, daterat 2022-03-08.

Enligt det senaste planförslaget i samrådshandlingen, daterad 2022-03-08, föreslås stadsmässiga flerbostadshus i en varierad skala mellan 1-3 våningar (anges i plankartan), men 2-4 våningar (anges i plan- och genomförandebeskrivningen) i totalt fyra volymer, samt en utveckling av stadsparken och den allmänna strandpromenaden längs den östra sidan av Åkers kanal. På grund av topografin kommer byggnaderna att bli en våning högre närmare Åkers kanal än vid Centralvägen. I bottenvåningarna längs med Centralvägen möjliggörs för lokaler för verksamheter som till exempel café, frisör eller kontor. Det möjliggörs även för någon eller några lokaler mot kanalen som kan fungera som mötesplatser längs strandpromenaden.

Målsättningen är att möjliggöra en strandpromenad längs med hela Åkers kanal, i enlighet med visionen om Åkersbergas framtida stadspark (2012), från kvarteret Skonaren och vidare norrut mot Hackstavägen, där det kan ansluta till befintligt promenadstråk förbi slussen och Ekbacken. Planförslaget ska möjliggöra att strandpromenaden, inom planområdet, vinterunderhålls och ger möjligheten att skapa en naturlig vinterunderhållen slinga för allmänheten från centrum längs östra sidan till Hackstabron och tillbaka ner till centrum via den västra sidan av kanalen.

Efter samrådet har förslagna fyra volymer reducerats till tre. Det finns illustrerat av Bjerkning Landskap, daterat 2021-04-15, rubricerat "Alternativ med parkrum". Det innehåller bostads-

bebyggelse i form av tre flerbostadshus med ett grönområde mellan hus 1 i söder och de två nordligare belägna volymerna, samt ett parkstråk närmast kanalen med gång- och cykelväg som kommer att vara en del stadsparken Åkers kanal. Grönområdet motsvarar ungefärligen det befintliga obebyggda fastigheten Berga 12:1. Centralvägen kommer att breddas och förses med gång- och cykelbana.

Bebyggelsens högsta byggnadshöjder uppgår till 16, 5 meter (två volymer i norr - hus A och B) och 16 meter för en volym i söder (hus C).

Plan- och genomförandebeskrivningen framhåller att en del av området utgörs av obebyggd naturmark med påtagliga naturvärden och att området upplevs i nuläget som privatiserat och svårtillgängligt även fast det längs kanalen finns en allemansrättsligt tillgänglig passage.

I en sammanfattande redogörelse framgår bland de viktiga punkterna i planuppdraget enligt följande⁶:

- * Bebyggelsen bör ansluta till Åkersbergas småstadskaraktär och till platsen förutsättningar.
- * Bebyggelsen bör vända sig både mot Centralvägen och mot kanalen. Entréerna ska vara vända mot gatan och om möjligt vara genomgående.
- * Längs kanalen ska ett gång- och cykelstråk anläggas med utrymme även för träd och grönska i enlighet med visionen om stadspark Åkers kanal.
- * Längsgående bryggor kan provas och ev. anordnas.
- * Centralvägen bör få en mer stadsmässig karaktär med gång- och cykelbana, en körbana med bredd för buss samt en gångbana samt trädplantering och kantstensparkering.
- * Bebyggelsen bör varieras och brytas upp och möjliggöra flera utblickar från öst till väst.

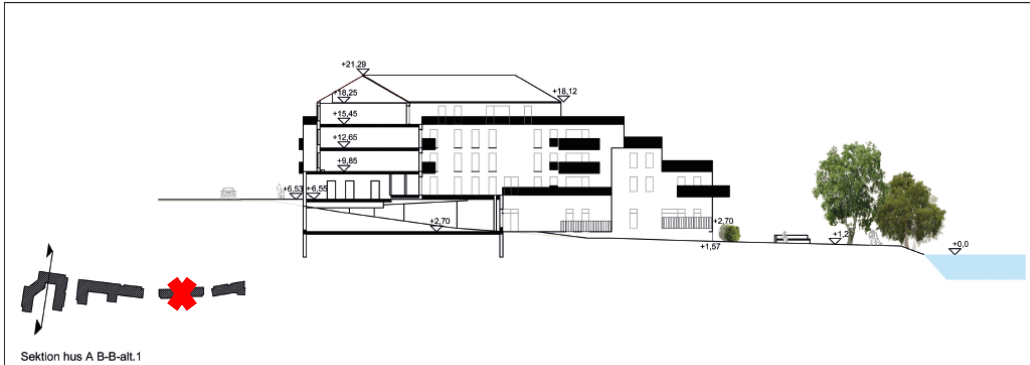


Figur 5. "Alternativ med parkrum" innehåller tre flerfamiljshus. Illustration framtagen av Landskap, Bjerking AB.

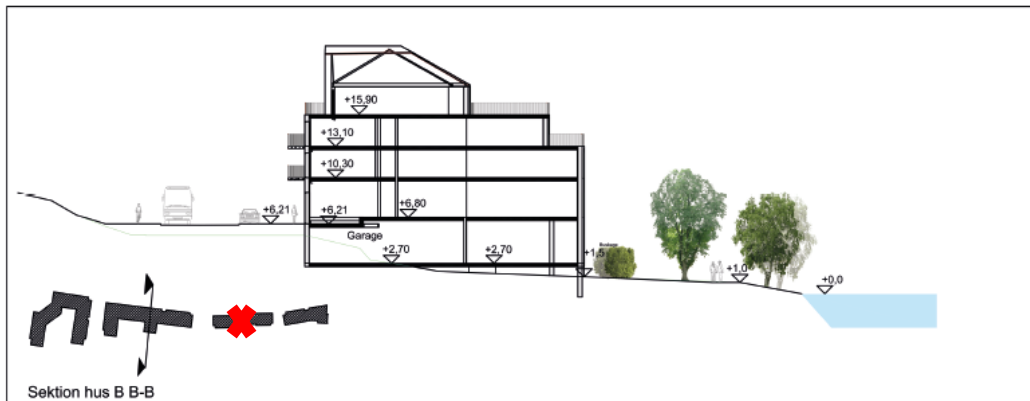
⁶ Samhällsbyggnadsförvaltningen, Minnesanteckningar 20190527 – Externt möte – Bebyggelsezonen – Kanalterrassen.

4.2 Illustrationer

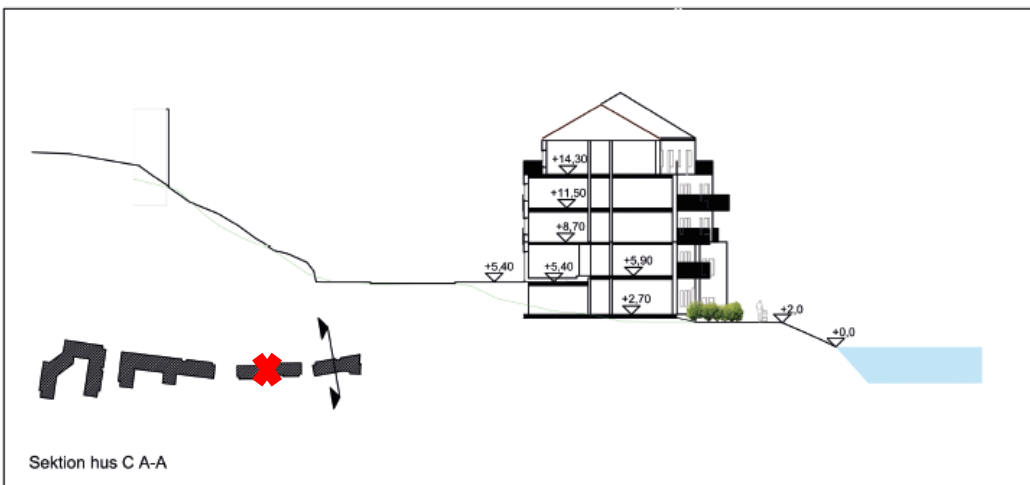
Nedanstående sektioner visar höjder och placering av huskropparna, samtliga redovisade från norr. Samtliga illustrationer framtagen av Landskap, Bjerking AB.



Figur 6. Hus A. Volym som ej ska uppföras med röd markering.



Figur 7. Hus B. Volym som ej ska uppföras med röd markering.



Figur 8. Hus C. Volym som ej ska uppföras med röd markering.

4.3 Vyer

Nedanstående vyer framtagna av Zin arkitektur, Roger Johansson, utifrån utvalda vypunkter och efterfrågade montage för denna utredning.



Figur 9. Vid gatukorsningen med Centralvägen norrut. Volymen för Hus C närmast och i fonden Hus B och A.

T.v. skymtar flerfamiljshusen uppförda enligt detaljplan för Brofästet i Runö Gård år 1989. T.h. skymtar bebyggelsen uppförd enligt detaljplanen för Höjdvägen år 2017.



Figur 10. Centralvägen längre norrut. Volymerna för Hus B och A kantar Centralvägen i tre våningar samt en indragen fjärde våning. Volymerna utformade med ett lägre plan mot kanalen.



Figur 11. Vy från gångbron över Åkers kanal norrut. (Strax norr om väg 276). Den nya volym för Hus C skymtar t.h. Därefter den obebyggda tomten Berga 12:1 t.h. Träd utmed kanalen skymmer de nya volymerna B och A. Karaktäristiskt längsgående bryggor i trä på kanalens bågige sidor, vilka ingår i stadsparken/friluftsstråkets planering, men också kompletterar en äldre bryggstruktur.

T.v. flerfamiljshus uppförda enligt detaljplan för Runö Gårds Södra år 2010 och Brofästet i Runö Gård år 1989.



Figur 12. Vy invid västra stranden, något längre norrut, mot nordöst. Här framträder de nya flerfamiljshusen Hus A och Hus B med den obebyggda naturtomten där emellan. Volymerna möter skalan i flerfamiljshusen uppförda enligt detaljplan för Brofästet i Runö Gård år 1989, ej synliga i denna vy. Den asfalterade gång/cykelvägen på västra sidan är ett tydligt modernt inslag för etableringen av stadsparkens passage utmed kanalen.



Figur 13. Vy vid längsgående brygga på västra stranden mot sydöst. T.v. den nya volymen Hus B norr om den obebyggda naturtomten Berga 12:1. Höjda över denna på andra sidan Centralvägen återfinns flerfamiljshusen uppförda enligt detaljplanen för Höjdvägen år 2017. Bortom dessa skymtar flerfamiljshus i Åkersberga centrum. Volymerna möter skalan i flerfamiljshusen på västra sidan.



Figur 14. Vy från gång/cykelbron vid Hackstavägen söderut. T.v. relativt nybyggd bebyggelse i enlighet med stadsplan för Åkersberga del 3 1971. Husen gränsar till den nu aktuella Dp Kanalterrassen. Bortom dessa skymtar den nya volymen för Hus A. Långt bort i fonden bebyggelsen intill bron för väg 276. Ny gång/cykelväg planeras utmed östra kanalsidan, denna saknas helt idag. Hackstabrons placering kan sägas vara den vypunkt längst norrut i Åkers kanal som är av betydelse för upplevelse av ny bebyggelse inom Kanalterrassen. Åkersån kröker sig sedan mot nordväst så att vyer från ex vis Slussholmen söderut inte berörs av ny bebyggelse, d.v.s. bebyggelsen är inte möjlig att se. Men även det motsvarande gäller – det finns ingen visuell kontakt med Slussholmen för de som rör sig i detta område söder om bron.

Del B Utredning

5 Beskrivning och kort historik

5.1 Kanalen och samhället

Åkersån rinner genom Åkersberga och binder samman Prästfjärden och Garnsviken i norr med Tunafjärden och Trälhavet i sydöst. Under järnåldern (500 f.Kr. – 1100 e.Kr.) steg landytan omkring 10 meter ur havet och skapade Österåkers bördiga jordbruksmarker och stora områden kunde nyttjas till bete. De flesta av Österåkers historiska gårdar och byar härstammar från denna tid. Intill gårdarna ligger gravfält med gräsbevuxna, runda eller i enstaka fall rektangulära gravar. Det bitvis flacka landskapet närmast Åkersån skapades. Vattenvägen är sedan medeltiden historiskt knuten till Långhundraleden, då seglingsbar från Östersjön till Uppsala.⁷

Åkersån fungerade som en naturlig gräns mellan byarna öster och väster om densamma – Smedby, Hacksta och Berga i öster och Runö i väster. Landskapet utmed ån var flackt, men mer kuperad terräng mötte på båda sidor med skogsklädda bergpartier, ädellövskog, ek- och enbackar, varför åkerjorden delvis bredde ut sig bortom denna och i varierande utsträckning nyttjades mark närmare vattendraget som ängs- och betesmark. Den fortsatta landhöjningen medförde under 1700-talet svårigheter att passera utmed Åkersån, en fors hade bildats vid Åkersbro i anslutning till Prästfjärden i norr. Arbetet med en nästan fyra kilometer lång kanal med en sluss för att förbättra segelbarheten påbörjades 1820 och 1825 invigdes Åkers kanal.

En karta från 1853 visar att nuvarande Centralvägen då utgjorde en byväg mellan Åkersberg i norr och Tuna i söder. Ungefär mitt på vägsträckan fanns en avtagsväg mot Berga by i öster, troligen dagens Bergavägen. Den enda bro över kanalen som fanns att tillgå var bron mellan Säby och Åkersberg utmed häradsvägen, Åkersbro.



Figur 15. Utsnitt ur karta över Åkers-skeppslag 1853. Landskapet varierar, gula partier är huvudsakligen brukad åkerjord, gröna avsnitt är blandad ängsmark av olika kvalitet och antydda höjder markeras med grå lavering där även träd/skogbeklädda ytor återfinns. Källa: Historiska kartor, Lantmäteriet.

⁷ Natur, kultur, rekreation och vattenmiljöer i Österåker, Ekologigruppen/Österåkers kommun, 2010.

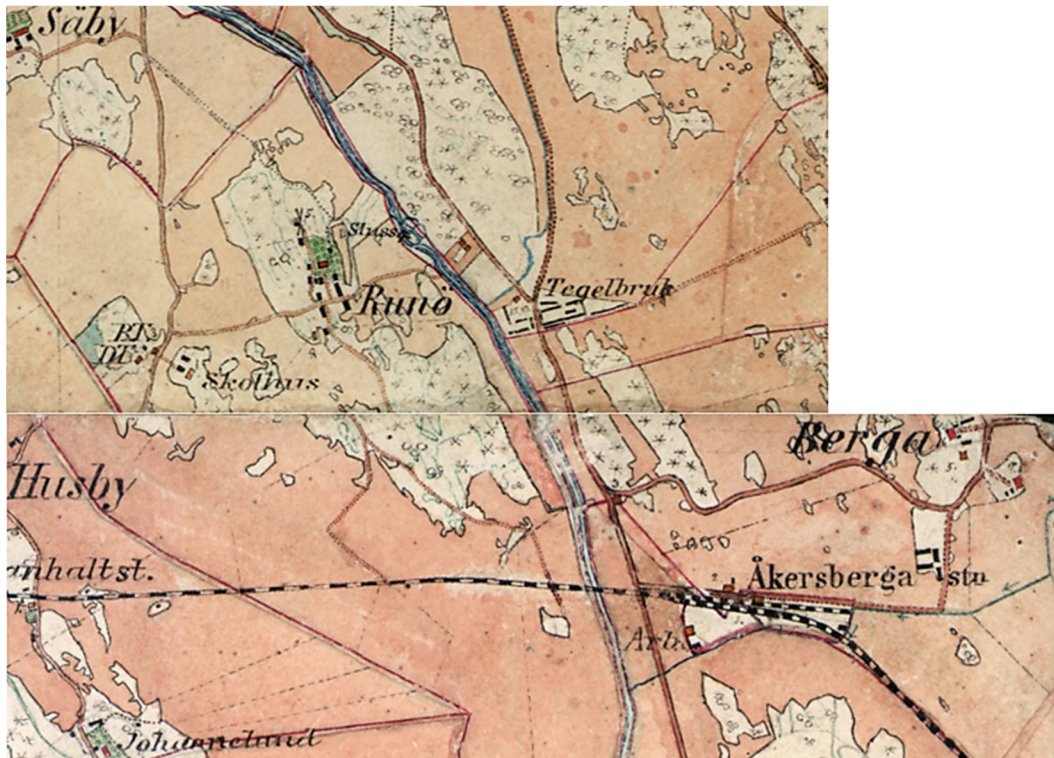
All jord utmed östra sidan av ån, närmast vattnet väster om byvägen (numera Centralvägen) i Hacksta, utgjordes vid laga skiftet 1855 av ängsmark (Krono-utjord kallad Sjöhagen), karta 1855. Motsvarande markområde för Berga by vid laga skiftet samma år senare utgjorde bördig ängsmark kallades Lillängen, Kalvhagen, Norrängen. Den var vid denna tid helt obebyggd. Se kartor på nästa sida.



Figur 16. Utsnitt ur laga skifteskarta över Hacksta bys mark intill Åkers kanal upprättad 1855. Nedanför detta avsnitt gränsade Berga bys ägor. Källa: Historiska kartor, Lantmäteriet.



Figur 17. Utsnitt ur laga skifteskarta över Berga bys mark intill Åkers kanal upprättad 1855. Ovanför detta avsnitt i norr gränsade Hacksta bys ägor. Källa: Historiska kartor, Lantmäteriet.



Figur 18. Utsnitt ur två häradskartor från 1901-1906, (Angarn och Rydboholm) där järnvägen dragits fram till Åkersberga. Utmed nuvarande Centralvägen har ett tegelbruk tillkommit i Hackstaområdet, vägen till Berga by syns också i kartan. Tegelbruket, som låg på ömse sidor av Centralvägen mellan Hackstavägen och Smedbyvägen, verkade mellan mitten av 1800-talet och 1915. Under en kort tid, ca tio år, anslöts bruket även till järnvägen med ett stickspår.⁸



Foto av vykort med vy från norr mot Smedby tegelbruk ca år 1900. Landskapet utmed Åkersån är tämligen öppet och utgörs främst av flacka strandbäddar och bortom dessa mer skogklädda höjdryggar. Enstaka träd eller mindre grupper av träd finns intill vattnet.
Källa: Järnvägmuseet.

⁸ <https://www.kulturarvstockholm.se/industrihistoria/kommunernas-industrihistoria/osteraker/>



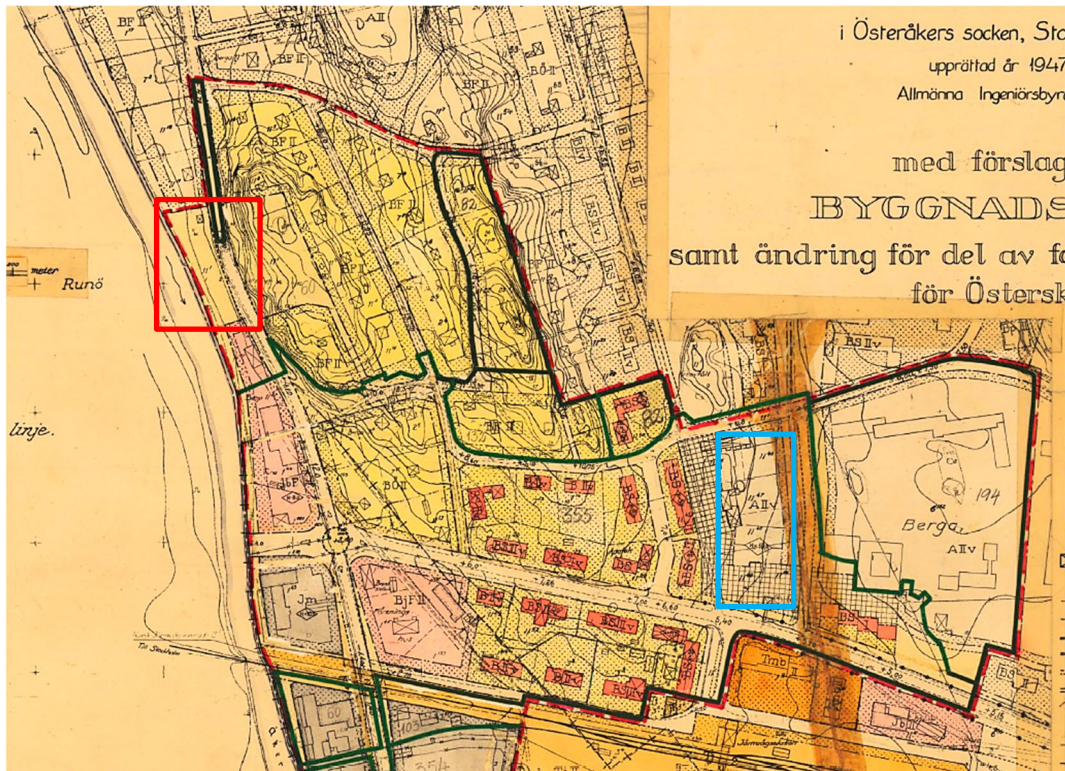
Foto med en något sämre upplöst bild visas Smedby tegelbruk i en vy från söder. I norr Kottlö med Ekbacken. På båda sidor om vägen ligger tegelbrukets torklador. Till vänster också Åkers kanal med slussen i fonden. Längst t. v. skymtar Runö kvarnbacke, som långt senare, under 1980-talet, exploaterades för flerfamiljsbostäder. Båda fotografierna visar ett tämligen öppet landskap utmed Åkers ån där kantande träd är få i denna del av kanalavsnittet. Källa: Kulturarv Stockholm.

I början av 1900-talet inleddes trafiken på dåvarande Södra Roslags Kustbana. Slutstationen hette Åkers Berga, och det blev början till den moderna tätorten Åkersberga där det runt järnvägsstationen så småningom uppstod ett litet samhälle, som ännu på fyrtioalet endast utgjordes av en mindre grupp hus. Tvärvägen med anslutning till dåvarande Hacksta by tillkom troligen under 1910-talet. Efter en omledning av den gamla häradsvägen över Åkersbro via den nya Sockenvägen med bro över kanalen längre söderut 1939 minskade trafikflödet i det ursprungliga läget, där en smal träbro idag endast nyttjas för gång och cykeltrafik.

Centralvägens betydelse för kommunikationen från gamla Häradsvägen, numera Vårdshusvägen/ Lövgårdsvägen i norr till järnvägen och länsväg 276 i söder, samt med anslutande vägar som Sockenvägen, Tvärvägen och Bergavägen medförde att verksamheter i moderniseringen av Åkersberga förlades till sträckningen. Succesivt flyttade centralpunkten i orten från de norra delarna av kanalen längre söderut och Åkersbros betydelse minskade i motsvarande grad.

5.2 Planerad utveckling under 1900-talet

Åkersberga kännetecknas av en snabb befolkningsutveckling under andra hälften av 1900-talet, en utveckling som fortsatt under decennierna fram till idag. Enligt statistik från SCB har Åkersberga vuxit från 1200 invånare år 1950 till närmare 36 000 invånare år 2020.



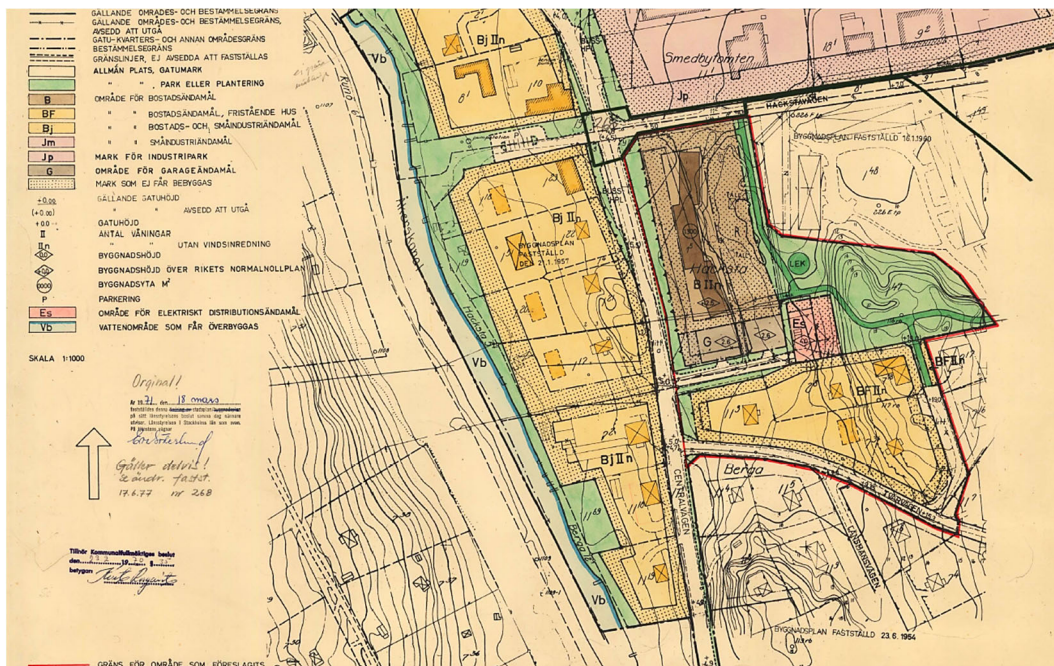
Figur 19. Förslag till byggnadsplan och ändring av del av stadsplan för Österskär från 1947. Stationshuset syns längst ned t.h. Planen iståndsätter placeringen av nytt kommunalhus som ska byggas vid torg/platsbildning inom blå markering. Intill i väster planeras för många nya flerfamiljshus. Längst till vänster syns kanalen med tomter som även omfattar det idag aktuella detaljplaneområdet, den öppna grönytan inom 12:1 (då 11:1) har sin form även i slutet av 1940-talet (röd markering). Av intresse är att tomterna mot väster regleras med prickmark där mark ej får bebyggas. Mellan dessa ytor och kanalen finns en markzon närmast kanalen. Källa: Österåkers kommun.



Foto av Åkersberga station ca 1950. Källa: Järnvägsmuseet.



Foto av Åkersberga ca 1950. Åkerskanal söder om väg 276 visar även här ett öppet landskap kring åns vatten även om, som i detta fall, bryggeriets verksamhet förlagts nära transportlederna och enstaka trädrader inramar enskilda fastigheter. Stationens perrong och perrongtak uppe t.h. Källa: Kulturarv Stockholm.



Figur 20. Utsnitt ur stadsplan för Åkersberga, delplan 3 i Österåkers kommun, 1970. Planen reglerade viss omläggning av vägar för att avlasta Centralvägens trafikering, Hackstavägen längst upp i planen. Grönstråket utmed Åkers kanal är etablerat som allmän mark med park eller plantering. Prickmark får ej bebyggas. Källa: Österåkers kommun.



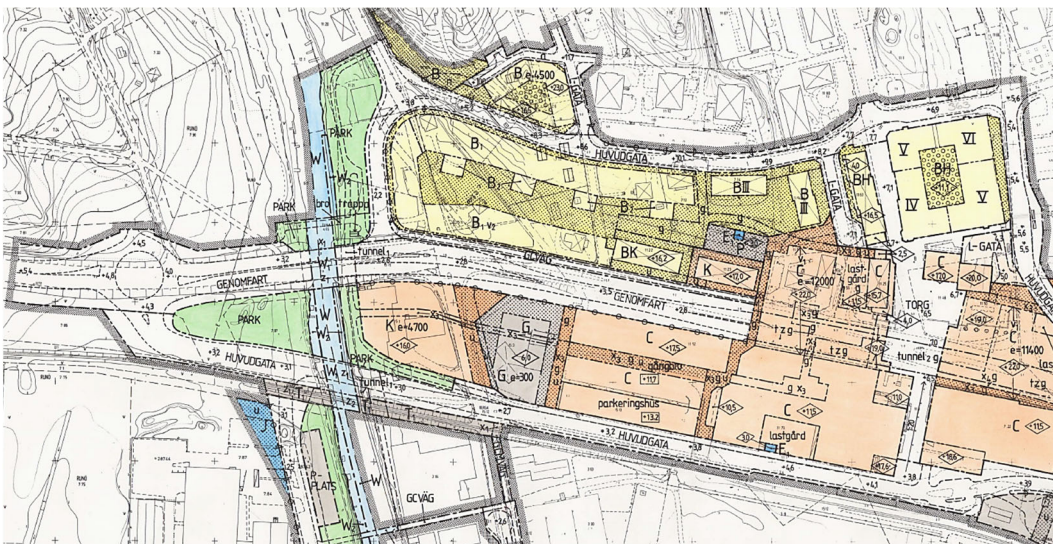
Flygfoto från 1975 söder om Slussholmen och strax norr om väg 276. Ännu har inte marken väster om Åkers kanal tagits i anspråk för utbrett bostadsbyggande. Raden av träd nära strandkanten är längre utmed västra sidan där en smalare väg sträcker sig invid kanalen, kanske redan då som ett stråk för friluftsliv. Utmed vattnet angöring för ett stort antal mindre fritidsbåtar, i synnerhet på östra sidan. Källa: Lantmäteriet.



Flygfoto över kanalen 1991. Längst i norr syns Slussholmen med nybyggda flerfamiljsområdet i Runö Gärdar i väster. Litet söder om denna Hackstavägen med gångbro över Åkersån. På västra sidan ännu ingen bebyggelse ned mot väg 276. Träden som kantar kanalen upplevs mer fullvuxna och i tätare sammanhang. Källa: Riksantikvarieämbetet.



Foto av tomten strax söder om Berga 11:20 (som anas bakom träden t.v.) i höjd med vägkorsningen vid Bergavägen. I byggnaden t.v. låg Björks cykelverkstad. Idag finns bara en obebyggd gräsyta kvar. Foto från 1990. Källa: Kulturarv Stockholm.



Figur 21. Utsnitt ur plankarta, detaljplan för Åkersberga centrum 1992 med planlagd parkmark utmed kanalen. Byggnaden i fotot ovan rivs för tillgängliggörande av allmän parkmark som del av ett planerat stråk utmed kanalens östra sida. Utmed Bergavägens norra del regleras bostadshus med 4-5 våningars höjd inom kvarteret Bergahöjden. Källa: Österåkers kommun.



Flygfoto över Åkersberga centrum. Kvarteret Bergahöjdens bebyggelse är uppförd. Norr om denna återfinns bl.a. kvarteret Bergahöjden 1-9, som planlades 2010. Söder om genomfarten syns kvarteret Skonaren syns i nederkant på östra sidan av kanalen. Parkmarken invid kanalen är tillskapad. Källa: Österåkers kommun, ÖP 2006.



Flygfoto 2018 över Åkersbergas centrala delar. Källa: www.bing.com/maps.

5.3 Beskrivning av landskapet utmed Åkers kanal idag



Satellitbild över centrala Åkersberga med aktuellt kanalavsnitt. Källa: Österåkers kommun, [Detaljplaner \(osteraker.se\)](http://Detaljplaner(osteraker.se))

5.3.1 Beskrivning

Åkers kanal söder om Slussholmen kännetecknas idag av en alltmer utbredd stadsnära bebyggelse i varierande skala, som planlagts under och utvecklats under andra hälften av 1900-talet och fortsatt under 2000-talets första decennier. Från vägbron väg 276 och norrut kännetecknas kanalen av vassruggar, höga pollare i trä för angöring av fritidsbåtar och ett flertal nyproducerade längsgående bryggor av trä, som replipunkter för friluftslivet. Längs kanalens strandkanter växer lövträd som pil, al och björk, men även andra lövträd, vars rotsystem motverkar stranderosion.

Kanalens friluftsstråk på den bredare västra sidan består huvudsakligen av tillskapad och vårdad naturmark, med gräsmattor och trädpartier i gränzonen mellan bebyggelsen och vattnet, och en skyltad, hårdgjord gång/cykelväg. Här är inledningsvis flerfamiljshusen i fyra-fem våningar enligt detaljplan 2007 - 2010 (Dp Runö Gårds södra samt Brofästet) tätt samlade. I detta sammanhang norrut återfinns också liknande bebyggelse i fyra våningar enligt detaljplan från 1988 - 89 (Dp Brofästet i Runö gård). Bortom dessa skyler i viss mån en gles skogsbevuxen ridå av både tall och gran villabebyggelse och flerfamiljshus i kuperad terräng bortom stråket. Här fördjupas också den flacka, plana ytan vid Lillbroängen, en år 2013 skapad aktivtetsyta med lekredskap. Härifrån leder en modern gång/cykelbro i Hackstavägens förlängning över till kanalens östra sida intill den plats där Smedby tegelbruk en gång bredde ut sig.

Den östra sidan mot söder saknar egentlig strandpromenad då här samtliga fastighetstomter, förutom de två nordligaste, sträcker sig ned mot kanalens vatten. Tomterna är bebyggda med blandad, huvudsakligen lågskalig bebyggelse i en till två våningar i en äldre struktur reglerad bl.a. i 1957 års byggnadsplan och i en detaljplan för Runö Gårdar från 1987, som främst avser

flerfamiljshusen på västra sidan intill Slussholmen. På den östra sidan ingick även viss småindustri i planen. Intill Kanalterrassen i norr återfinns nybyggda tvåfamiljshus. Den resterande sträckan ned till centrum tillhör den nu aktuella detaljplanens utvecklingsområde.

5.3.2 Bebyggelse söder om väg 276

Söder om vägbron 276 återfinns på östra sidan kanalen flera kvarter av bebyggelse från 2000-talet, bl.a. bostadshus i två våningar inom kvarteren Skonaren enligt detaljplan från 2001 och Östra kanalstaden med flerfamiljshus i tre till fyra våningar enligt detaljplan från 2010. På västra sidan ligger bebyggelse för industriändamål enligt dp för Runö industriområde 1968.



Foto t.v. Vy med kanalen söderut vid vägbron länsväg 276, en av nio broar över Åkersån. I fonden syns järnvägsbron och norra delen av kvarteret Skonaren. Just där låg Åkersberga Kvarn, Såg och snickerifabrik, som revs 2001.

Foto t.h. Vy med kanalen norrut ett par hundra meter söder om väg 276. Bebyggelse i kvarteret Skonaren, detaljplanelagt 2001.



Foto t.v. Vy med kanalen söderut med bebyggelse i Östra kanalstaden.

Foto t.h. Vy norrut med bebyggelse i Östra kanalstaden.

5.3.3 Bebyggelse norr om väg 276

Genom storskalig utbyggnad med modern bostadsbebyggelse och småindustri de senaste 50 åren utmed kanalens västra sida från vägbron väg 276 i söder upp mot Sockenvägen har kanalen många olika ansikten. Volymmässigt varierar det i höjd från sex våningar strax intill väg 276 och kring Slussholmen, norr därom i två våningar. Respektavståndet till kanalens vatten varierar med terrängens nivåer och former. Den östra sidan av kanalen utmed Centralvägens västra sida ned mot vattnet har en äldre karaktär med mer lågskalig bebyggelse av varierat innehåll samt med inslag av tomtmark ned mot kanalen. Söder om bron för väg 276 bron återstår ca en tredjedel av kanalen, som numera är helt kantad av central bostadsbebyggelse.

Foto Västra sidan



Foto t.v. Flerfamiljshus i fyra våningar enligt detaljplanen för Runö Gårds Södra år 2010. Nära men norr om bro vid länsväg 276.

Foto t.h. Flerfamiljshus i sex våningar enligt detaljplanen för Brofästet i Runö Gård år 1989 lite längre norrut.



Foto t.v. Vy från östra sidan över obebyggda Berga 12:1 mot flerfamiljshusen i Brofästet Runö Gård.

Foto t.h. Vy från nordväst från flerfamiljshusområdet i Runö Gårdar mot Lillbroängens aktivitetsyta, skapad 2013, och småhus på båda sidor om Åkers kanal.



Foto t.v. Bebyggelse vid Slussholmen från slutet av 1980-talet.

Foto t.h. Samma bebyggelse men från östra stranden med Slussholmen i vänstra delen av fotot.



Foto t.v. Norr om Slussholmen. Blandad radhus/flerfamiljsbebyggelse i Kanalbyn från slutet av 1980-talet. Planterade japanska ekar utmed kanalen från ca 1950.

Foto t.h. Ännu längre norrut Säby småindustriområde från slutet av 1980-talet.

Foto Östra sidan



Foto t.v. Kedjehus i Åkersbro ca 2005 längst norrut inte långt från Åkersbro handel och Prästfjärden.

Foto t.h. Hembygdsgården i Ekbackenområdet strax norr om fornlämningarna och Slussholmen. Området upprättat efter planläggning av Ekbackensområdet 1961-64.



Foto t.v. Bostadshus i den aktuella detaljplan 3 för Åkersberga. Vy från gång/cykelbron vid Hackstavägen.

Foto t.h. Nyuppförda bostadshus strax norr om aktuella området Kanalterrassen.



Foto t.v. Vy från söder mot Centralvägen norrut och Höjdvägens flerbostadshus i tre-fyra våningar från 2017 - 18. T.v. delar av detaljplaneområdet för Kanalterrassen.

Foto t.h. Höjdvägens flerbostadshus i tre-fyra våningar från 2017 - 18 från västra stranden.



Foto t.v. Vy från nordväst utmed kanalen med naturtomten Berga 12:1 och Höjdvägens flerbostadshus i tre-fyra våningar från 2017 - 18. Centrumbebyggelsen anas i fonden.

Foto t.h. Vy från väster mot naturtomten Berga 11:20 och Höjdvägens flerbostadshus.



Foto t.v. Bebyggelse i Åkersberga centrumplan, flerbostadshus i fem våningar i korsningen Bergavägen/Centralvägen.

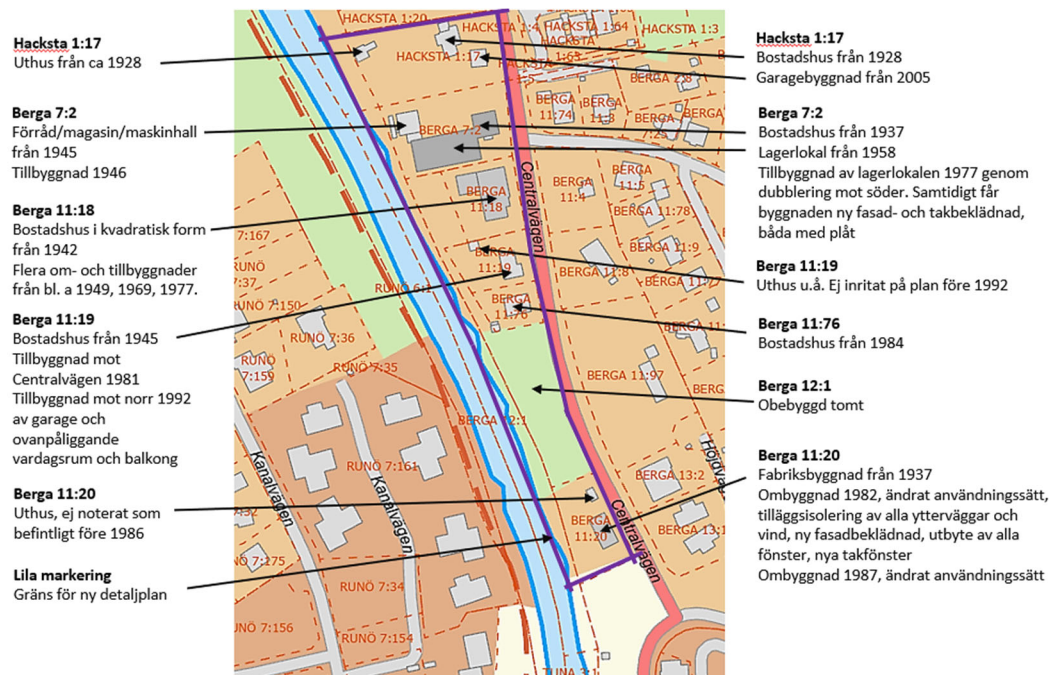
Foto t.h. Vy från gångbron intill väg 276 mot norr med centrumbebyggelse t.h. och i fonden Höjdvägens flerbostadshus. Strax hitom dessa Berga 11.20 som ingår i aktuell detaljplan för Kanalterrassen.

6 Befintlig bebyggelse inom Kanalterrassen

Utvecklingen som redovisats ovan visar att landskapsbilden i Åkersberga under 1900-talet är starkt förändrad. Utmed Åkers kanal utvecklas en allt starkare tätortsbebyggelse som varierar både i form och utbredning, och där tidigare viss distans mellan de utbyggda markområdena med tiden alltmer sammanfogats till ett helt. Kvarvarande mindre skogspartier har försvunnit i centrala delar av Åkersberga för allt större utbredning av planlagda ytor för bebyggelse.

Det aktuella planområdet återfinns utmed Centralvägens västra sida i en sluttning ned mot kanalens vatten. Det utgörs av en blandad bebyggelse av mindre småhus med uthus och några större enheter med småindustri, uppförd under ca 60 - 70 år inom ett tidsspänn från slutet av 1920-talet fram till slutet av 1980-talet. Kanalavsnittet kännetecknades tidigare under lång tid av ett öppet naturlandskap med ängsmarker där kanalens vatten inte kantades av träd.

Samtliga gräsbevuxna tomter når kanalens vatten, förutom naturmarken mellan Berga 11:76 och Berga 11:20 (se nedan). Kanalen kännetecknas av vassruggar och till tomterna hör utskjutande, ej med stranden längsgående, privata bryggor i trä, delvis också kajskoning i trä. Längs strandkanten växer lövträd som pil, al och björk, men även andra lövträd, vars rotsystem motverkar stranderosion. Naturen i strandkanten bedöms vara värdefull och skiljer sig mot kanalens uttryck nedströms området, söder om väg 276, som i huvudsak har hårdgjorda kanter och saknar växtlighet. I planområdet finns en obebyggd yta planlagd som allmän platsmark/park. Ytan har naturvärdesinventerats och har klassats med påtagligt naturvärde (klass 3, som utgör den näst lägsta av värderingsmetodikens fyra klasser). Klassningen grundas på förekomsten av enstaka gamla träd, närheten till vatten, samt förekomst av två rödlistade fågelarter vilka troligen häckar i området. Förutom träden utgörs denna yta av näringspåverkad gräsmark som sannolikt också fungerar som födosöksmiljö för nämnda fågelarter m. fl. Övrig naturmark och trädgårdsmark i planområdet bedöms ha låga naturvärden.⁹



Figur 22. Karta som visar de enskilda byggnadernas uppförandetid och vissa ombyggnader. Bearbetat utsnitt ur Gisportalen för Österåkerskartan. Källa: Österåkers kommun.

⁹ Miljökonsekvensbeskrivning för Kanalterrassen, Österåker, Samrådsversion, 2021, sid. 23

De äldsta husen från 1928 – bostadshus och uthus - återfinns i Hacksta 1:17, som samtidigt uppvisar det yngsta garaget mot Centralvägen uppfört ca 2005. På flera av fastigheterna har både butiks- och småindustriverksamhet bedrivits, i Berga 7:2 ett möbelvaruhus, i grannfastigheten Berga 11:18 tvätteri och i Berga 11:20 ursprungligen fabriksverksamhet och senare tv och radioaffär. Intressant nog ägde Österåkers kommun Berga 11:18 under knappt tio år under 40-50-talet och hade plats för kommunkontor med polisiär verksamhet innan det nya kommunhuset centralt inne i Åkersberga uppfördes 1955. En mer detaljerad genomgång av fastigheterna återfinns i *Bilaga 1. Lokala fastigheter inom detaljplanen.*

Samtliga fastigheter inom planområdet uppvisar ombyggda/tillbyggda volymer. Då byggnadsplaner och detaljplaner stipulerat att de inte får bebyggas alltför nära strandområdet utmed kanalen har de flesta ett större respektavstånd till vattnet. Byggnaderna är i de flesta fall starkt förändrade exteriört. Några av bostadshusen har byggts om för nya verksamheter, som i sin tur skiftat över tid, och har medfört tillbyggnader som har ändrat planform och planlösningar, fasad- och takmaterial, liksom fönsterformat och dörrplaceringar. Nya gestaltningar har därmed skapat förändrade uttryck. Det är på ett sätt typiskt för ett samhälle i förändring och visar en följsamhet mot tidens olika moden. Men det speglar också ändrade förutsättningar för livskraften i verksamheterna efter Centralvägen då centrum förflyttas söderut och succesivt byggts ut.

Den lokala byggnadshistorien är av lokal betydelse och sammanfaller med Åkersbergas mer moderna utveckling. Den kulturhistoriska berättelse som kan utvinnas i en rapport av detta slag hämtas i arkiverade bygglov och visst kartmaterial. Från detta material och platsbesök kan bevarandevärdet sammanfattas som lågt, men speglar ändå en tidig utveckling i centrumbildningen av Åkersberga. En något djupare dokumentation av de enskilda husen borde genomföras under planprocessen.



Foto över Hacksta 1:17 med bostadshus från 1928 och garage mot Centralvägen från 2004.



Bostadshuset Hacksta 1:17 från nordväst.



Fastigheten Berga 7:2 med delar av sin bebyggelse från sydöst.



Berga 7:2 från öster med bebyggelsen ned mot vattnet.



Berga 7:2 från väster med bebyggelsen ned mot vattnet.



Berga 11:18 från sydöst. Bostadshuset utbyggt och ombyggt mot söder i senare skede. T.h. bebyggelse inom fastigheten Berga.



Bostadshuset fastigheten Berga 11:19 från nordöst.



Bostadshuset inom fastigheten Berga 11:76 i vy från nordöst.



Vy över Berga 12:1 t.h. i bild, en öppen naturyta mellan Berga 11:76 och Berga 11:20.



Vy över Berga 12:1 från öster vid Centralvägen med flerfamiljshus från 1987 väster om kanalen.



Byggnaden inom fastigheten Berga 11:20 i vy från sydöst.



Fastigheten Berga 11:20 i vy från nordöst med uthuset, kanalens vatten och flerbostadshusen väster om kanalen.



Vy mot fastigheten Berga 11:20 med nyuppförda hus omkring 2018 på andra sidan Centralvägen vid Höjdvägen.

7 Konsekvensanalys

7.1 Riksintresset Åkers kanal

7.1.1 Allmänt råd

Naturvårdsverket har i samråd med Boverket och Riksantikvarieämbetet tagit fram allmänna råd för bedömning av påtaglig skada på områden av riksintresse enligt MB 3 Kap § 6. Här framgår att det vid bedömningen av om en åtgärd kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön inom ett område av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet bör det analyseras hur mycket, på vilka sätt och för hur lång tid åtgärden kan inverka negativt på de värden som utgör grund för att området har bedömts vara av riksintresse.¹⁷

Riksantikvarieämbetet har även givit ut en handbok med samma inriktning, främst som ett stöd för länsstyrelserna i deras arbete med rådgivning, stöd, planer och prövningar som rör riksintressen. Här redogörs bland annat för tillvaratagande av kulturhistoriska värden och bedömning av påtaglig skada samt innebörd och utveckling av riksintresseområden. Utvärderingen av påverkan på ett riksintresse för kulturmiljövård sker vanligen med en metodik som återges i verkets handbok.

De allmänna rådens innebörd för kulturmiljövårdens riksintressen utvecklas enligt tre principer:

1. Olika områden är olika känsliga,
2. Olika typer av påverkan kan medföra skada *samt*
3. Mer än obetydlig skada kan utgöra påtaglig skada.

Bedömningen av vad som utgör en påtaglig skada är alltid platspecifik och knuten till åtgärdens art och omfattning. För att bedöma om en förändring kan innebära påtaglig skada eller inte menar Riksantikvarieämbetet att det är avgörande *i hur hög grad platsen fortsatt karaktäriseras av eller har förutsättningar att återspegla det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som varit präglade.*

Begreppet kulturhistoriskt värde definieras enligt Riksantikvarieämbetets vägledning "Plattform för kulturhistorisk värdering och urval", i en rapport från 2015 (sid. 76):

"Kulturhistoriskt värde består i de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang - samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag."

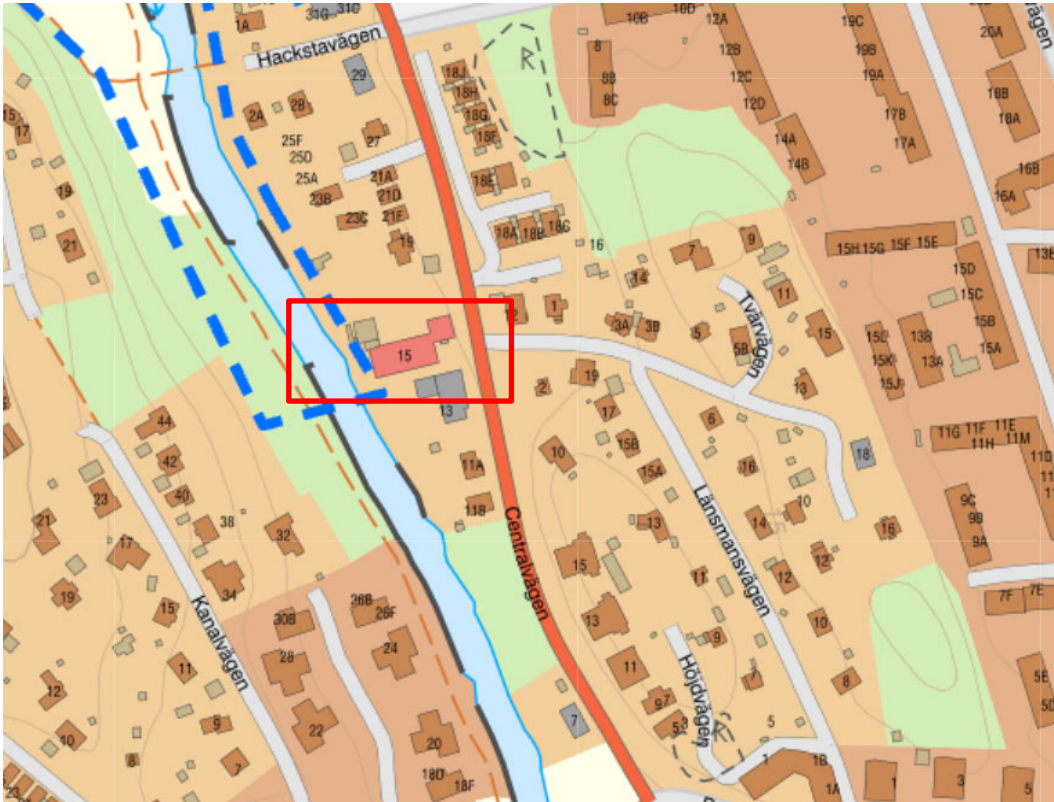
I Riksantikvarieämbetets handbok om kulturmiljövårdens riksintressen återfinns en matris (sid. 47) att använda i resonemang om det handlingsutrymme som finns vid tillämpning av hushållningsbestämmelsen i Miljöbalken.

	Förändring						
Områdets värden kommer att	förädlas	förökas	förstärkas	förbli oförändrade	försvagas	förvanskas	försvinna
Innebörd	förbättring			neutral påverkan	skada	påtaglig skada	
Förhållnings-sätt	Inspirera - stärka Berika			Hänsyn Bruka varsamt	Hindra - lindra Minimera skadan	Ej tillåtligt Undvika skadan	

Figur 16. Matris som visar vilket handlingsutrymme som finns vid tillämpning av hushållningsbestämmelsen i Miljöbalken. En illustration till möjligheterna att stärka det önskvärda till att förhindra det otillåtna. Källa: Riksantikvarieämbetet.

7.2 Bjerking's bedömning

Nedan redovisas Riksantikvarieämbetets metodik som kulturmiljöhandläggare kan följa i analyser av föreslagna förändringar i ett riksintresse. Metodiken är uppbyggd av ett antal frågor som identifierar förändringar och följderna av dessa. Varje fråga ges ett kortfattat utlåtande av Bjerking. Då frågornas utgångspunkt avser de befintliga uttrycken i riksintresset och hur de påverkas, återkommer samma textformuleringar i flera av svaren på frågorna.



Figur 17. Själva riksintressets gräns är dragen utmed Åkersåns strandlinje och avslutas i söder kring fastigheterna Berga 2:7 och Berga 11:18 i höjd med Tvärvägens anslutning till Centralvägen i öster.

7.2.1 Vad försvinner och vad tillkommer?

- Åtgärden sker utanför riksintresset gräns, men i dess direkta närhet. Inga uttryck för riksintresset försvinner, själva kanalens vattenstråk lämnas oförändrat, men inom detaljplanens område utmed östra delen stranden till Åkersån rivs all befintlig bebyggelse och nya flerfamiljshus byggs. Stranden tillgängliggörs för gångstråk.

7.2.2 Är påverkan visuell eller funktionell?

- Åtgärden sker utanför riksintresset gräns, men i dess direkta närhet. Påverkan är endast visuell.

7.2.3 Är påverkan direkt eller indirekt?

- Åtgärden sker utanför riksintresset gräns, men i dess direkta närhet. Påverkan på riksintresset är främst indirekt då ny bebyggelse förläggs utanför gränsdragningen. I och med att nya byggnadskonstruktioner planeras strax utanför riksintressets gränser påverkas siktlinjer och vyer utmed kanalen.

7.2.4 Är påverkan tillfällig eller bestående?

- Åtgärden sker utanför riksintresset gräns, men i dess direkta närhet. Åtgärden är bestående. Den följer tidigare utveckling med stadsnära exploateringar utmed både östra och västra stränderna.

7.2.5 Vilka egenskaper påverkas?

- Åtgärden sker utanför riksintresset gräns, men i dess direkta närhet. Inga egenskaper i riksintressets uttryck påverkas.

7.2.6 Hur påverkas den riksintressanta kulturmiljöns värden?

Åtgärden sker utanför riksintresset gräns, men i dess direkta närhet. Inga definierade uttryck i riksintresset påverkas. Inga byggnader eller konstruktioner utmed kanalen inom riksintressets gräns rivs. Detaljplanen för Kanalterrassen medför en komplettering av det promenadstråk som utvecklats av Österåkers kommun under flera decennier och följer dess målsättning att tillgängliggöra marken utmed Åkersån. Exploateringen berör en mindre del strax intill själva riksintressets stråk. Betydligt mer omfattande bebyggelse till både utbredning och volym har uppförts tidigare. I synnerhet flerfamiljshusen intill Slussholmen längre norrut har en mer framträdande och avgörande inverkan på riksintressets uttryck.

Påverkan på riksintresset uttryck är därmed oförändrad. Den visuella påverkan i landskapsbilden bedöms därför ge liten påverkan på läsbarheten av det riksintressanta kulturhistoriska sammanhanget avseende befintliga strukturer och en liten konsekvens. Den är f. ö. redan försvagad genom tidigt politiskt målinriktade och detaljplanerade förändringar med många nyuppförda flerfamiljshus, som över tid har förändrat närmiljön kring kanalens historiska miljöer. Detaljplanens bebyggelse bedöms därför ge liten konsekvens för riksintressets kulturhistoriska värden.

Värde/påverkan	Stor påverkan	Måttlig påverkan	Liten påverkan
Högt värde	Stor konsekvens	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens
Måttligt värde	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens
Lågt värde	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens	Liten konsekvens

Figur 18. Matris för bedömning av konsekvens av påverkan.

7.2.7 Bjerking sammanfattande bedömning

Det var länge sedan Åkersån i sin egenskap av vattendrag mellan Prästfjärden i norr och Tunafjärden i söder med mänsklig hand bearbetades och omskapades till kanal för att underlätta transporter på vattnet. Vattenledens långa historiska nyttjande och betydelse för förbindelser mellan Östersjön och trakterna kring Uppsala har sedan länge avtagit, de många broarna medför inte bara olägenheter för större båtar, de gör det omöjligt att trafikera passagerare som under ångbåtstrafikens 1800-tal. Genomfartstrafik är numera förbjuden även för mindre farkoster. Kanalen och dess vatten är dock helt intakt för den som vill följa dess lopp från norr till söder eller tvärtom.

Det förvånar inte att det i presentationer av riksintresset vanligen förekommer en beskrivning av bebyggelsen vid kanalens norra del intill Prästfjärden, bebyggelse som hör till 1800-talets landskap. Mycket litet sägs om den moderna utvecklingen från framför allt Slussholmen och söderut, en sträcka som motsvarar majoriteten av Åkersåns sträckning. De gränzoner som kan uppfattas mellan vattendraget och det moderna samhällets bostads- och industribebyggelse på bägge sidor om ån utgörs av senare tids skapande av grönstråk som främst är del av den stadsparkliknande miljö kommunen utvecklat för friluftslivet i Åkersberga. Här och var finns någorlunda orörd natur, främst i Ekbackenområdet.

Planläggningen av ett markområde en god bit söder om Slussholmen, på kanalens östra sida, följer riktlinjerna enligt Översiktsplanen i Österåkers kommun och fullföljer ambitionen att sluta friluftsstråket runt kanalens bägge sidor. Exploateringen för det allt ökande invånarantalet under de senaste 70 åren är en tydlig och mer modern historia av livet utmed Åkers kanal, som inte ingår i beskrivningen av riksintresset. Men den nya bebyggelsen påverkar inte, och förändrar inte, möjligheterna för platsen - kanalen och dess vattenförling - att fortsatt karaktäriseras av eller ha förutsättningar att återspegla det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som varit präglade. Däremot har det pågående bostadsbyggandet och gestaltandet av det bitvis utbredda och flacka strandområdet förändrat upplevelsen i landskapet runt omkring.

7.3 Lokala kulturhistoriska värden

Österåkers kommun har i ÖP 2018 fastslagit att staden ska utvecklas genom förtätning och särskilt satsa på redan integrerade stråk som t. ex. Centralvägen. Kontakten med Åkers kanal och läget vid vattnet ska tillvaratas och utvecklas till en attraktiv mötesplats och entré till stadskärnan. Åkers kanal ska tillgängliggöras genom en strandpromenad. Men vid bebyggelseutveckling längs kanalen ska hänsyn också tas till riksintresset för kulturmiljövård. (ÖP sid. 42f).

Kanalterrassens detaljplaneområde omfattar ett av de fysiska avsnitt i Åkersberga som speglar samhällets förändring över tid under 1900-talet. Här återfinns ännu bebyggelse som ingått i centrumutvecklingens tidiga stadier, bl. a. ett tidigt kommunalkontor med flera olika verksamheter. Många av byggnaderna härstammar från decennier strax före 1900-talets mitt. De speglar marknyttjandets omvandling från ett huvudsakligen agrart landskap till stadslandskap. Centralvägens betydelse som pulsåder mellan de södra och norra landsvägskorsningarna har ökat raskt under 1900-talets andra hälft. Både Roslagsbanans fortsatta expansion och brobygget för väg 276 har givit centrumflyttningen allt större betydelse. Längre norrut liggande verksamheter har flyttats in mot ett tydligare central punkt intill Roslagsbanans nya stationsläge. Den gamla häradsvägen i norr har också stor betydelse för expanderande bostadsområden norrut. Bebyggelsen utmed Centralvägen har överlevt genom att andra verksamheter tagit plats och skiftat många gånger under 50-60 år. Östra sidan av denna del av kanalen har också bibehållit sin strandnära kontakt genom enskilda tomter som ännu inte ingår i det mer moderna promenadstråk som kantar västra sidan. För lokalhistorien har de befintliga byggnaderna mycket att berätta om Åkersbergas stadiga tillväxt under 1900-talet.

Merparten av fastigheterna ligger utanför riksintresset gräns. De har inget samband med vare sig riksintressets uttryck eller dess historia. Den lokala byggnadshistorien är just av lokal betydelse och sammanfaller med Åkersbergas mer moderna utveckling. Det äldsta huset är uppfört något år efter att ångbåtstrafiken lades ned för gott. Husen har genom sin lågskalighet och tomtstruktur en viss charm, men bevarandevärdet kan sammanfattas som lågt, varken PBL 8 Kap §§13 och 17 är tillämpliga, men husen speglar ändå en tidig utveckling i centrumbildningen av Åkersberga. En något djupare dokumentation av den enskilda husen bör därför genomföras i anslutning till planprocessen.

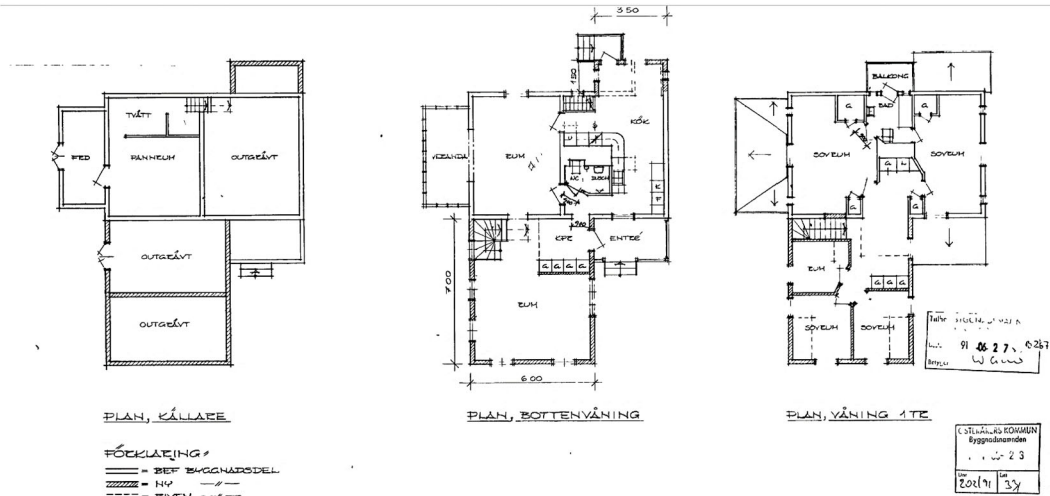
7.4 Känslighet och tålighet

Det finns många sätt att beskriva en ords karaktär och identifiera problem och tillgångar i ett område. Platsen för de natur- och kulturvärden som ska visas hänsyn utgör i detta fall ett avsnitt

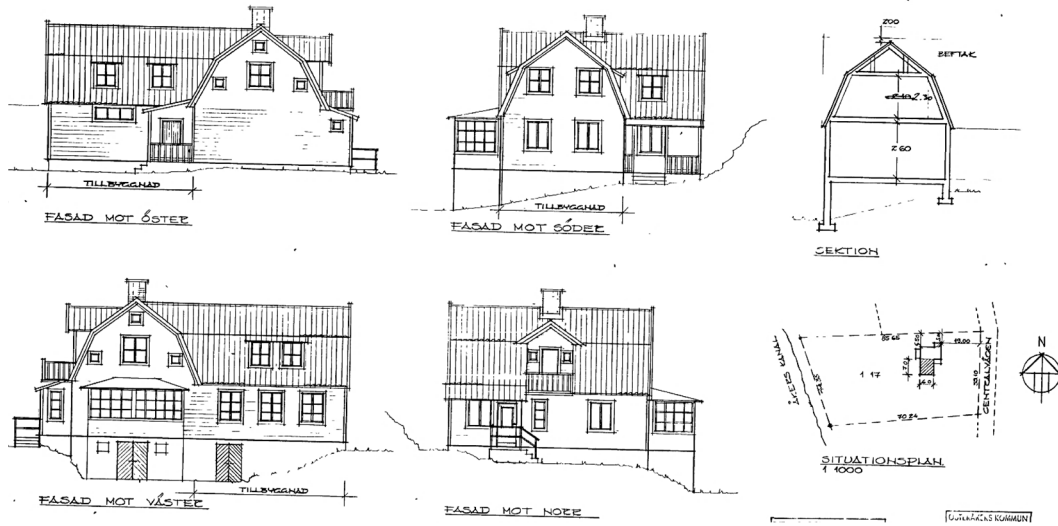
av östra sidan av Åkers kanal där hela planområdet återfinns utanför själva riksintresset gräns, vars södra sträckning reducerades för fem-sex år sedan. Valet av skala som uppfattas som relevant för utvecklingen av Kanalterrassen, liksom det bebyggelseområde som ska planläggas, följer den utveckling som pekas ut i översiktsplanen.

Med detaljplanen för Kanalterrassen genomförs ambitionen att sammanföra kanalstråket i dess helhet, en slags stadspark för obehindrad rundvandring utmed kanalen, som till dels förekommit i byggnadsplaner och detaljplaner sedan åtminstone 1940-talet. Dessa har fastslagit att markområdet närmast kanalen ska vara allmän mark och inte ingå i enskilda byggbara tomter. Planen innebär att alla befintliga byggnader ska rivas och ersättas av flerfamiljshus. Bebyggelsen ingår inte i riksintressets uttryck, utan utgör snarare en utspridd fond intill kanalens vatten och berättar om Åkersbergas lokala utvecklingshistoria. Byggnaderna är också flera gånger ombyggda, tillbyggda och därmed även i olika grad förvanskade. Men byggnaderna berättar - tillsammans med tomternas spår av människans inverkan på naturlandskapet - om 1900-talets utveckling av Åkersberga.

Kanalstråket är sedan tidigare i stark förändring, det gäller även öster om Centralvägen där det vuxit upp storskalig bebyggelse närmare centrum. Genom att fortsätta i en liknande utveckling väster om Centralvägen förstärks centrumupplevelsen utmed vägen och kanalen. Den känslighet som framför allt de naturliga inslagen står för utmed kanalen tycks ännu så länge vidmakthållas, inte minst fågellivet är mer eller mindre opåverkat, fiskbeståndet i kanalens vatten är säkerligen en bidragande orsak. I detta avsnitt av Åkers kanal med befintlig modern, hög och tämligen tät bebyggelse finns en tålighet för kompletterande bebyggelse, i den meningen att kompletteringen av det moderna Åkersberga blir huvudintrycket och dominerande i berättelsen av denna del av Åkers kanal. Samtliga byggnader förläggs, i likhet med tidigare exploateringar, på respektavstånd från vattnet med den zon av stadsparkliknande karaktär som skapas däremellan och medför att kanalens stränder fredas.

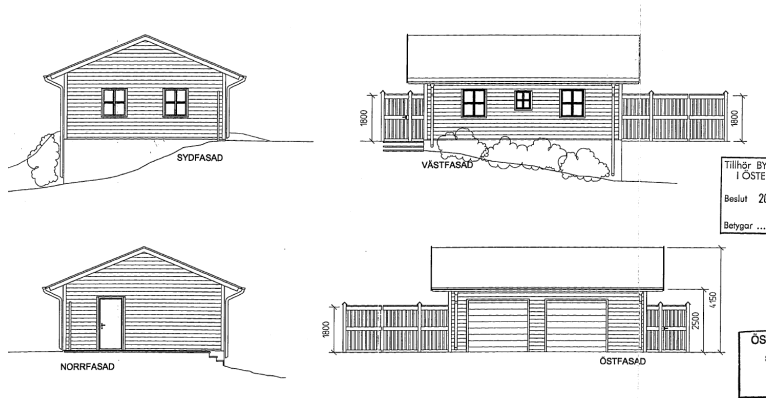


Planritning



Fasadritning

2004 Tillbyggnad av garage med förrådsdel, totalt 56 kvm. Dåvarande ägare Hans Nilsson. Garaget utformas lika bostadshuset med träpanel på fasad och tvåkupigt lertegel på tak, dock med betongplatta på mark.



Fasader ritade av Kihlgren arkitektkontor, Uppsala.

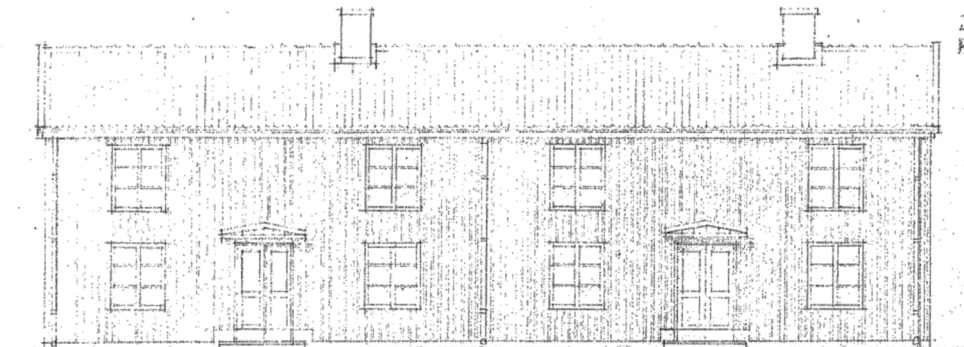
Berga 7:2, Centralvägen 15



1937 Nybyggnad av enbostadshus med kök och serveringsrum, tre sovrum, matsal och större vardagsrum med öppen spis, allt i bottenplanet. Troligen inrättas möbelbutik i huset. Ritningarna mycket svaga kopior. Inget övre plan redovisat. Innehavare möbelhandlare Henry Carlsson

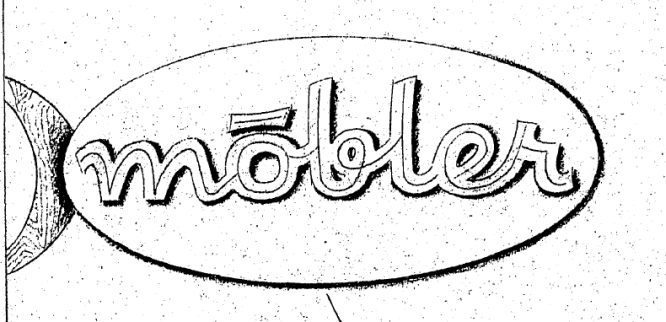
1945 Ansökan om bygglov för förråd/magasin/maskinhall med placering i nordvästra hörnet på tomten ned mot vattnet. Fasad med liggande panel.

1946 Tillbyggnad mot söder av tidigare uppfört magasin som endast får användas som lagerlokaler. Nu är panelningen redovisad som stående i fasaden. Tvåluftsfönster med tre spröjsade glas i vardera båge, sadeltak. I skrivelse från kommunen menas att bygglov ej kan meddelas p g a markförhållandena. Vidare pekats på att byggnaden kan utgöra hinder för en blivande eventuell friläggning av stranden för promenadvägar. Länsstyrelsen anser dock att bygglov ska beviljas.

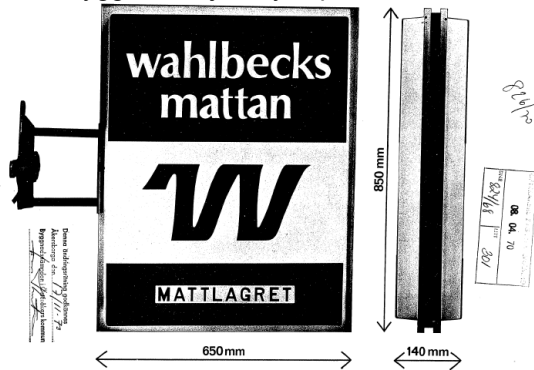


Vy mot öster.

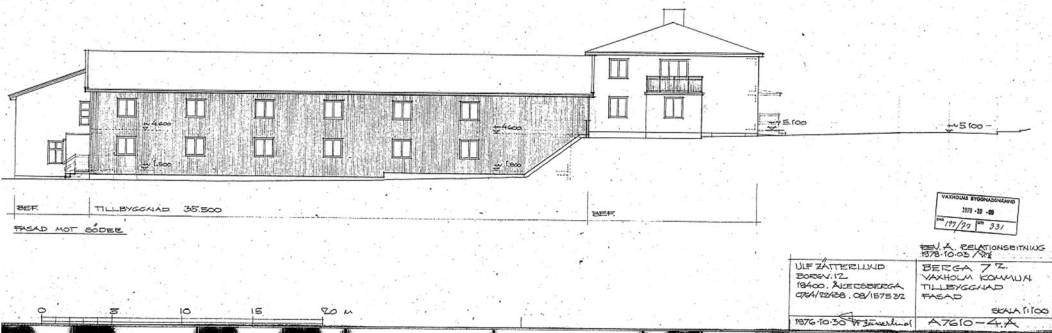
1962 Bygglov för neonskylt med placering ovan entrén mot Centralvägen.



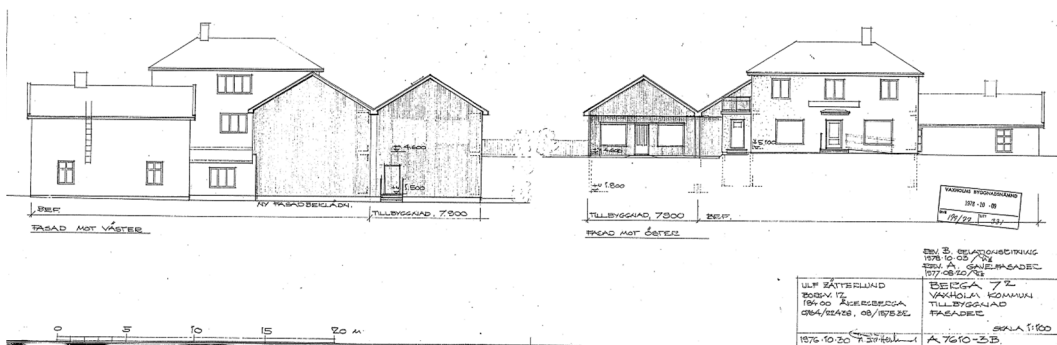
1970 Bygglov för ljusskylt i plast som också ska monteras på fasad mot Centralvägen.



1977 Ytterligare tillbyggnad, nu genom dubblering mot söder av den långa länkbyggnaden. Samtidigt får byggnaden ny fasad- och takbeklädnad, båda med plåt

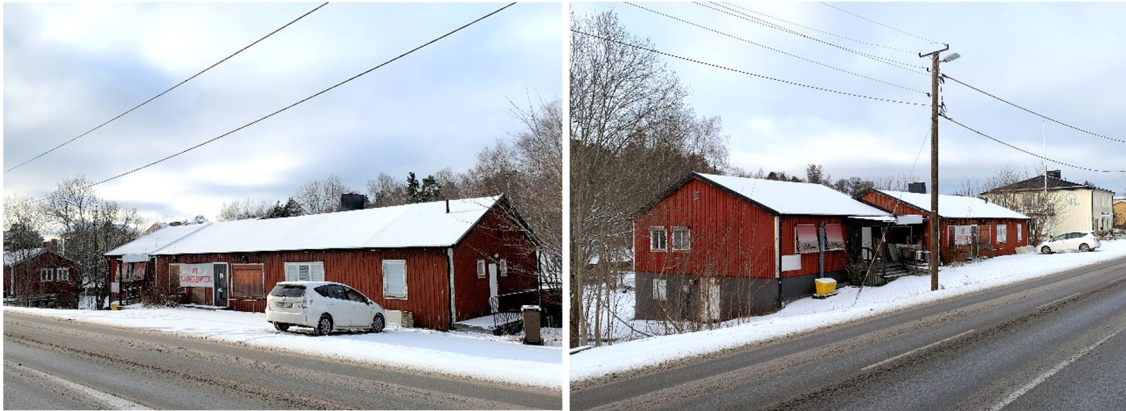


Fasad mot söder.

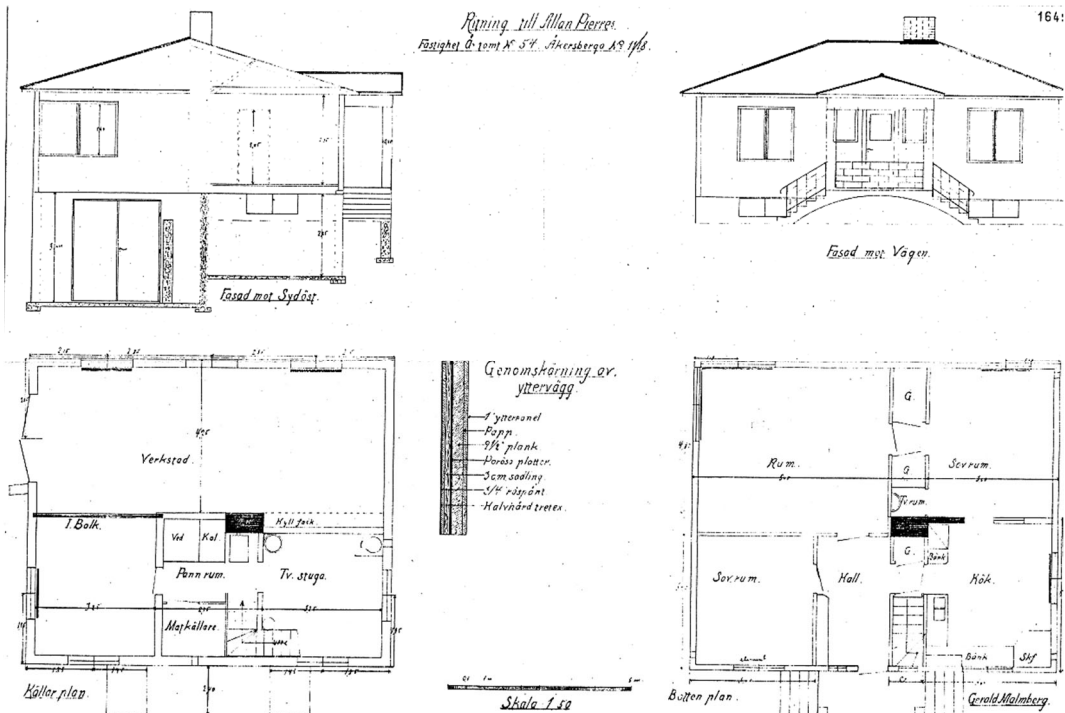


Fasader mot kanalen och mot Centralvägen.

Berga 11:18, Centralvägen 13



1942 bygglov för nybyggnad av enbostadshus. Ägare Allan Pierre.



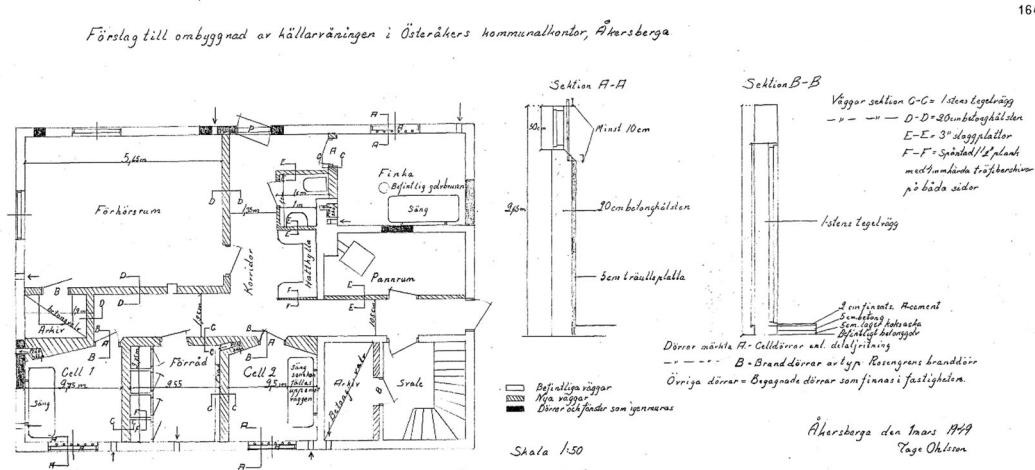
Ritning från 1942 för nytt bostadshus. Ritning av Gerald Malmberg.

Ur beskrivningen: "Sockeln vilar på en armerad betogplatta med stöd av pålar där så erfordras. Grundmurar av cementhåsten med bärande mellanväggar av samma material. Övriga mellanväggar i källaren av 7cm slaggplattor. Bjälklag av 2"x7". Ytterväggarna av 2 1/2" spåntad plank. Bärande mellanväggar 2" spåntad plank. Övriga mellanväggar av 1 1/2" plank. Hanbjälkar av 2 1/2", takstolar av 2"x7". Yttertak av 1" rå spånt, därpå ett lager underlagspapp samt täckning med tvåkupigt taktegel."

Därpå en arbetsbeskrivning som bl.a. redovisar andra dimensioner.

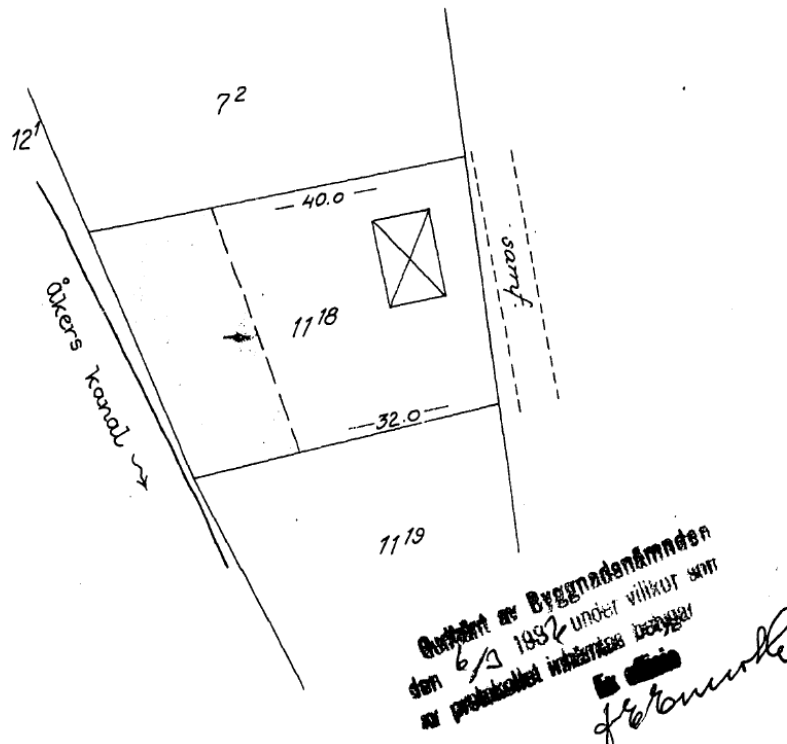
1949 Ombyggnad av källarplanet och huset får en mer rektangulär form. Troligen har villan övergått till kommunen som här inrättar polisceller i källarplanet. Ombyggnaden innebär stora förändringar, den ursprungliga verkstaden med garageport försvinner och pannrummet och

intertrappan flyttas. Förslaget följs av ytterligare ett alternativ där ritningskopian är mycket svag. Där framgår att huset benämns kommunalkontor och att förhørsrummet istället ska användas som sammanträdesrum.

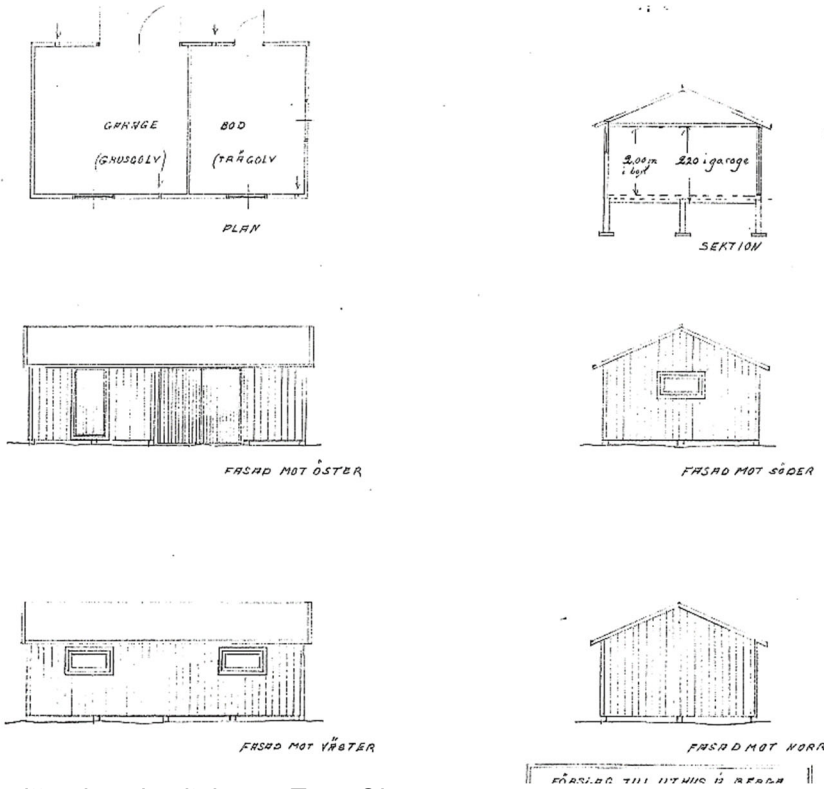


Ombyggnadsförslag 1949. Ritning av Tage Ohlsson.

1956 Fastigheten säljs av Österåkers kommun till Olof Blomgren, innehavare av ett tvätteri. Detta efter att det nya kommunalhuset i Åkersberga invigts vid torget året innan, ritat av Nils-Henrik Winblad. Affären har varit på gång under hösten 1955. Blomgren ansöker om bygglov i mars 1956, detta för att bygga om till tvätteri. Nytt bygglov för ett uthus med garage söks senare i september samma år av Tage Olsson, men för Blomgrens räkning.

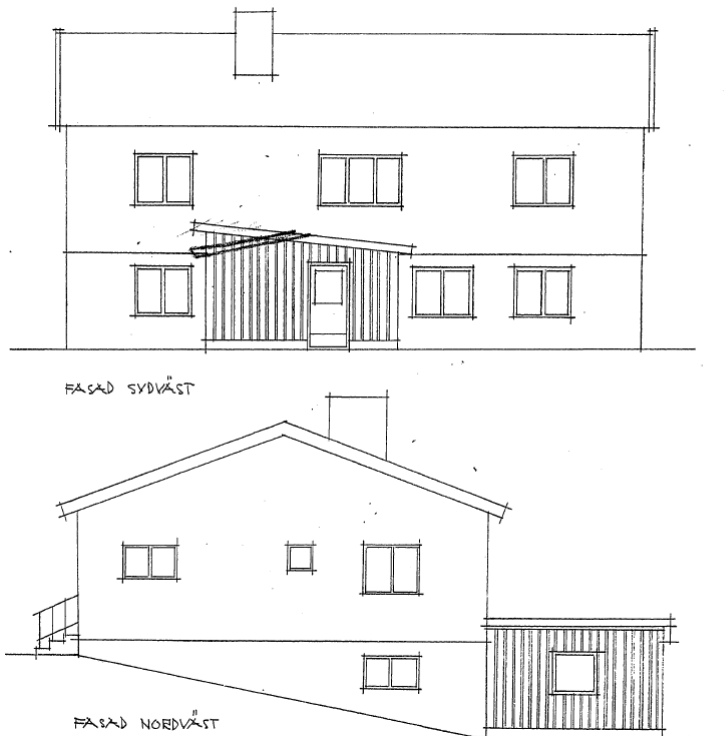


Utsnitt ur fastighetskarta över Berga 11:18. "Denna karta tillhör köpekontrakt den 25 feb. 1956 mellan Österåkers kommun och hr Olof Blomgren, Täljö."



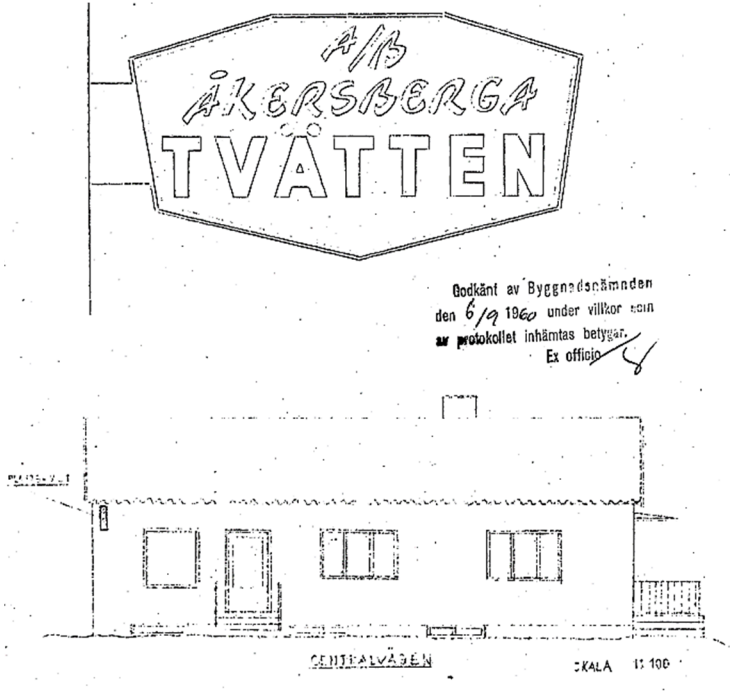
Utsnitt ur bygglovritning av Tage Olsson.

1958 Nytt bygglov för tillfälligt lagerrum söks av Olof Blomgren.

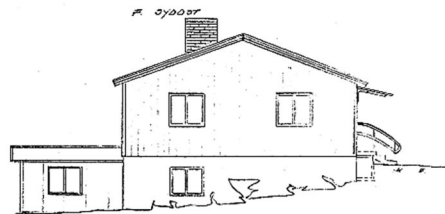
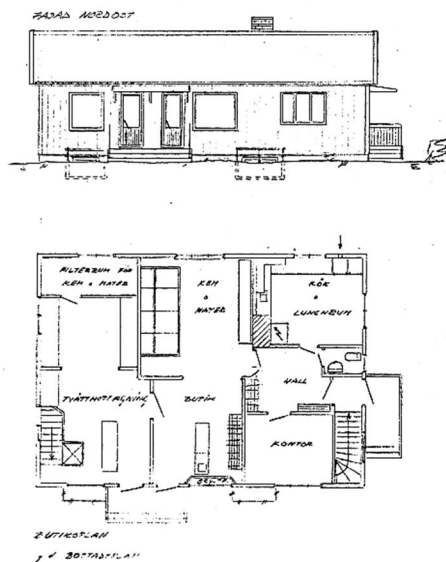


Bygglovritningen visar förutom utbyggnaden mot kanalen att det 1942 mer rektangulära form med valmat tak verkligen fick en mer utsträckt form 1949 samt ett nytt sadeltak.

1960 Bygglov för neonskylt AB Åkersbergatvätten



1961 Bygglovansökan för ny entrélösning för butik och tvättmottagning. Tillfälligt lov ordnas för två år.



Godkänt av Byggnadsnämnden
den 17/6 1961 under villkor som
av protokollet inhämtas betygat.
Ex officio

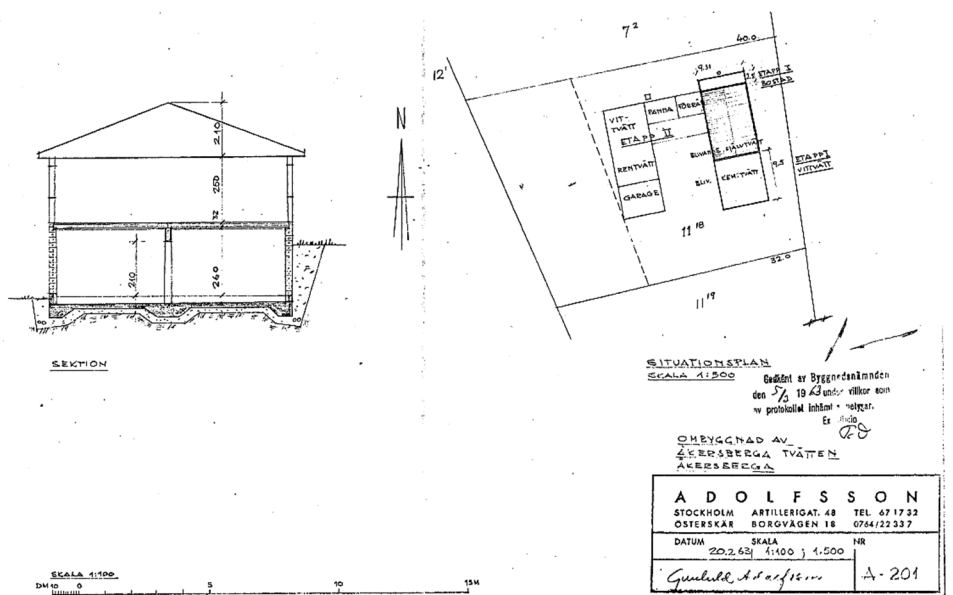
FASADÄNDRING Å BERGE 11⁸
ÅKERSBERGA - TVÄTTEN, SÄLL
ONBYGGNAD TILL
KEI BAR

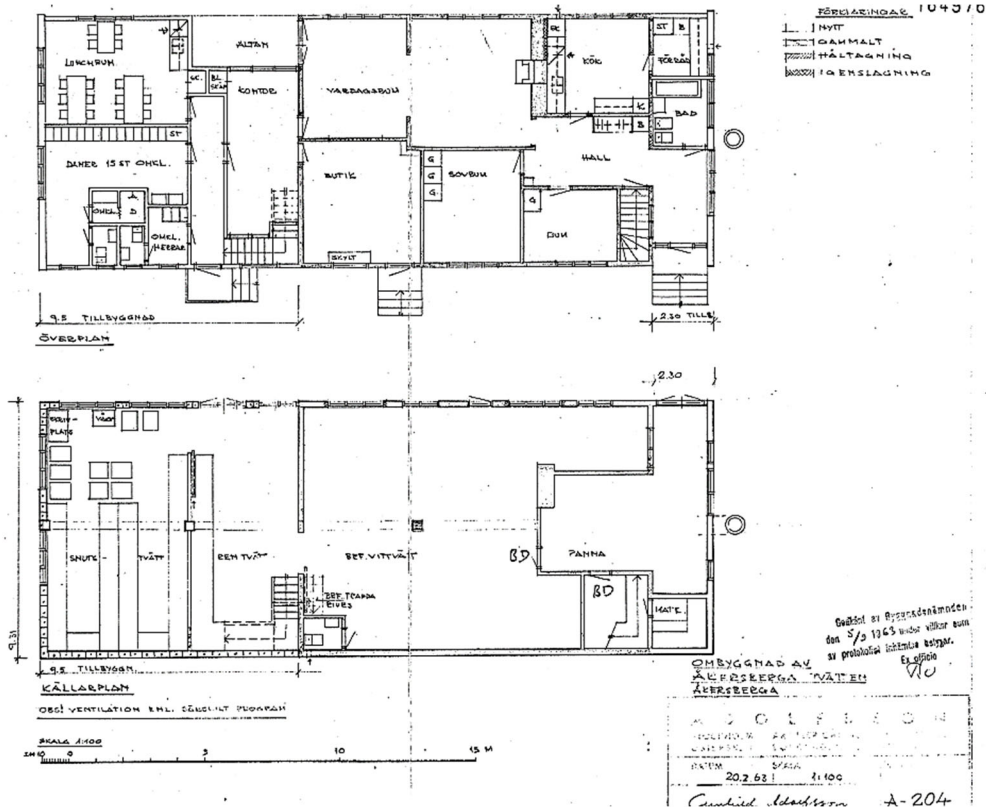
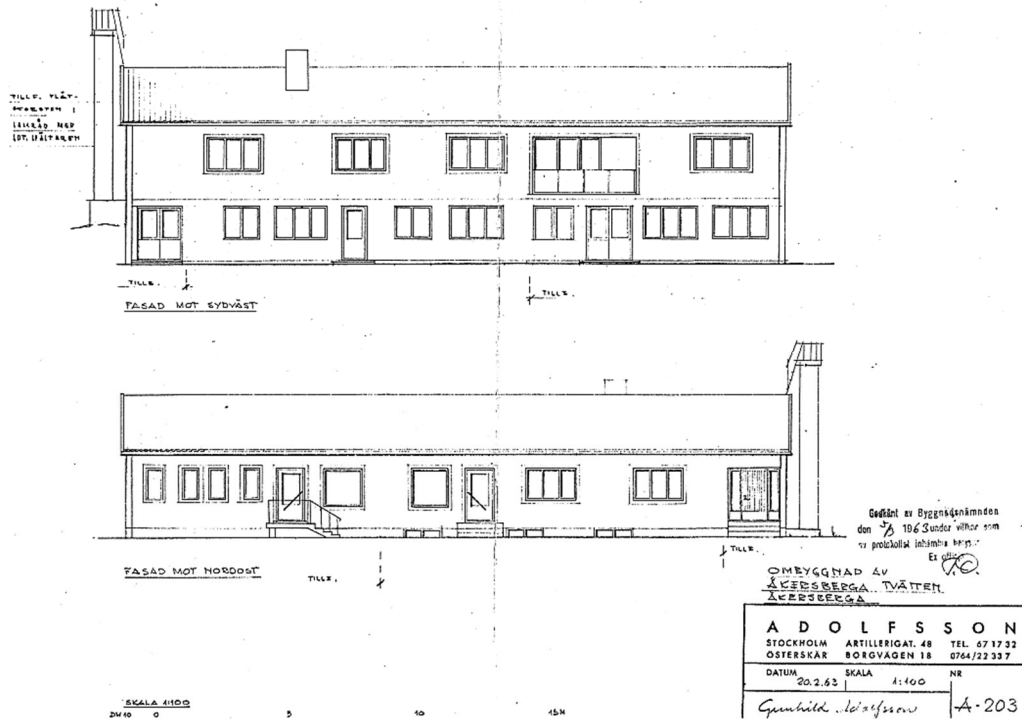
ERBJUDNING		
ÅKERGA 11 1961		
Rit.nr: 108	Skala: 1/100	Dat. 29/6 61
Ola Stridsberg Åkers-Runö		
Garnsviksvägen 11 Tel. 0764/21925		

Bygglovritning utförd av Olle Stridsberg, Åkers-Runö.

1963 Ny bygglovansökan för en utbyggnad av tvätteriet, troligen mot bakgrund av det tillfälliga lovet utgång. Nu påbörjas en process med flera omgångar ansökningar med fler olika förslag på utbyggnad. 1963 var planerna omfattande. Det rör sig dels om en förlängning mot söder av

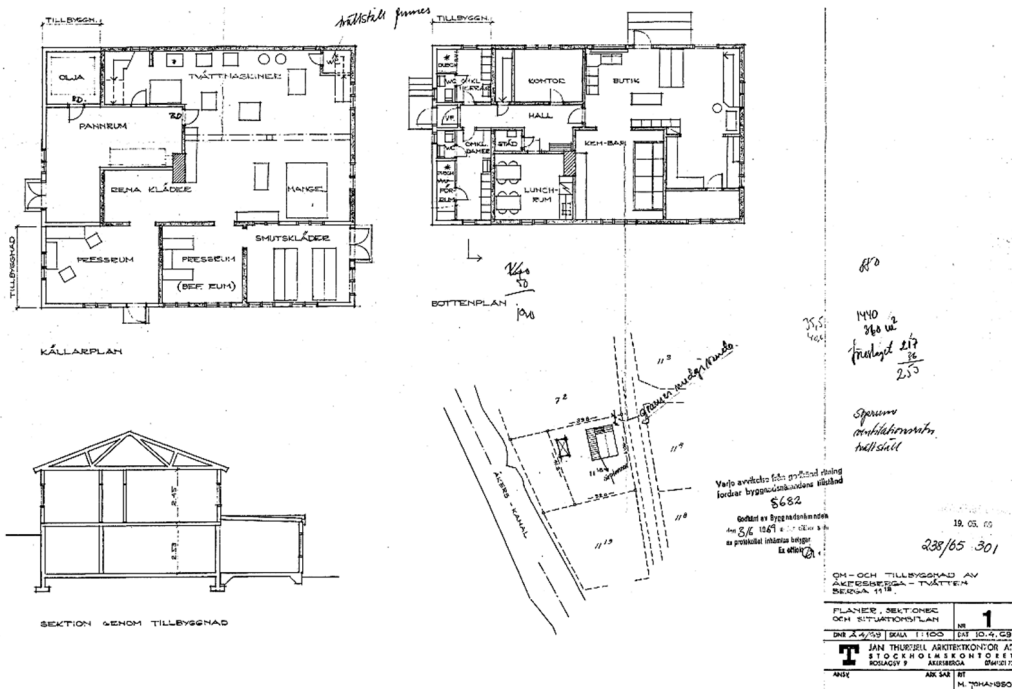
befintlig byggnad, dels om ytterligare en lång byggnad närmare kanalen (etapp2). Flera bygglovritningar utfördes av Gunhild Adolfsson, Stockholm. I den befintliga byggnaden utökas dels tvätteriytorna i källarplanet, dels tillkommer omklädning för damer och ett lunchrum i bottenplanet. Dessa nås genom en ny separat entrélösning som delvis framtogs redan 1961. I övrigt består detta plan av en bostadslägenhet samt butik och kontor. Komplettering med ny ansökan inkommer 1965, då tydligen frågan remitterats till Yrkesinspektionen för besök som genomfördes 1965. Ombyggnaden sägs då kunna genomföras 1966. Istället tillkommer ett fristående garage under tiden fram till en ny ansökan som sändes in 1969. Grannen, C.H. Carlsson, som då drev klädaffär (?) Berga 2:7 hade inget emot att byggnaden förlängdes norrut intill fyra meter från dennes tomtgräns.



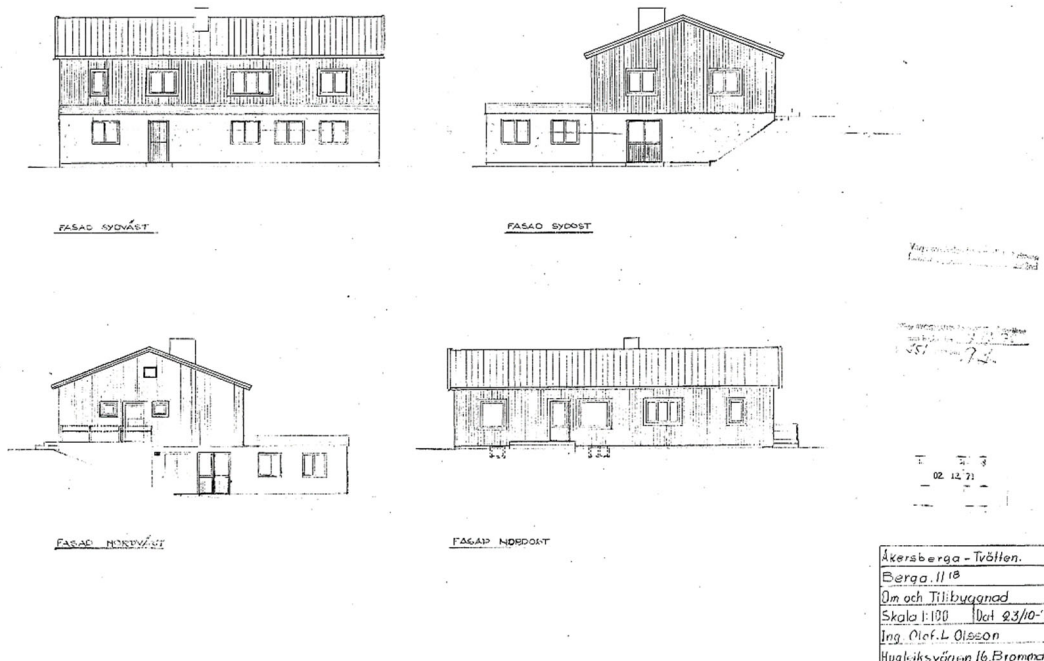


Samtliga ritningar ovan tillhör bygglovansökan 1963.

1969 Förslag till påbyggnad mot väster samt ny fristående garagebyggnad.

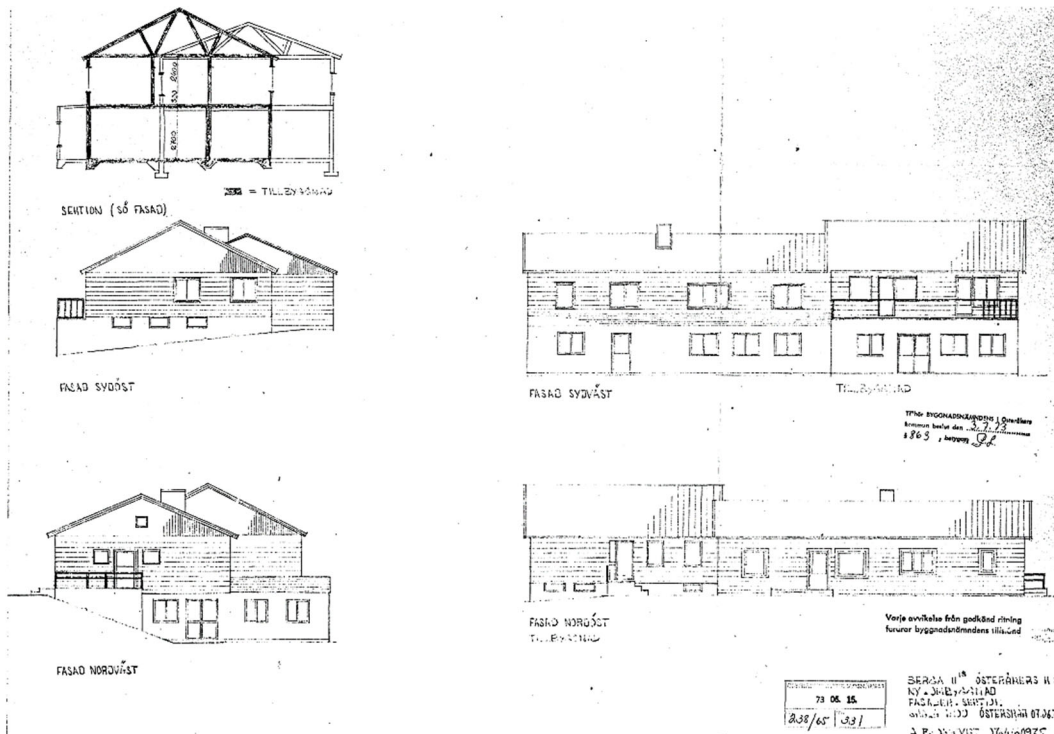


Bygglovritning 1969 av Jan Thurfjell arkitektkontor, Stockholm.

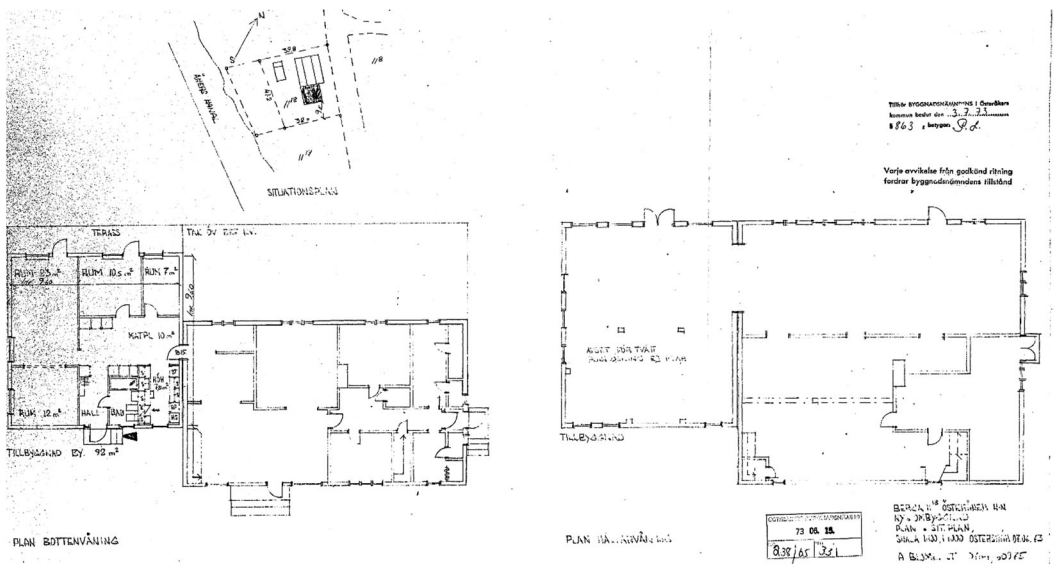


Ytterligare en ritning för ombyggnad från 1971, utförd av Olof L. Larsson, Bromma.

1973 Ny bygglovsansökan av Olof Blomgren. Nu med ytterligare förlängning om 50 kvm mot söder. Källarplanet ska även fortsättningsvis nyttjas för tvätteriet. Fasader till nybyggnad, som ska erhålla träpanel ska också ändra befintlig byggnads fasad från eternit / sidiplattor till träpanel, takmaterial ny byggnad Icopal shingel. Även befintligt garage ska förlängas och höjas en aning samt få träpanel istället för eternit på fasader.

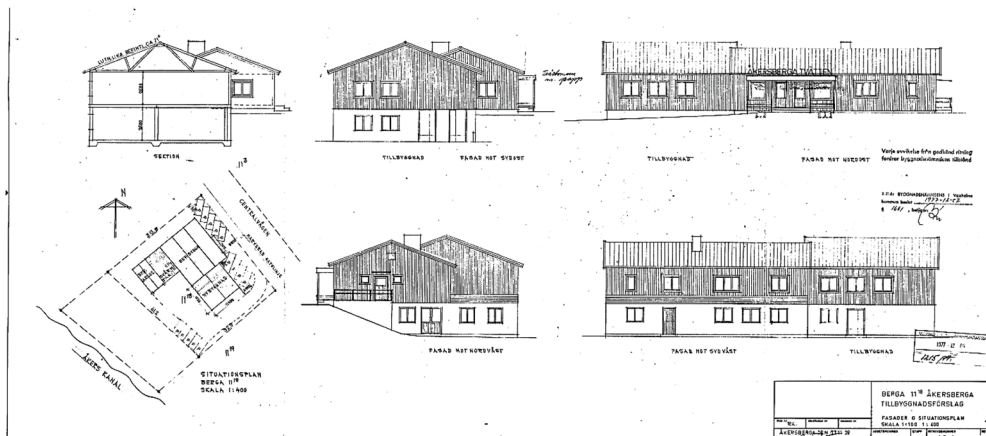


Bygglovritning för ny- och ombyggnad från 1973 signerad A. Blomkvist



Bygglovritning för ny- och ombyggnad från 1973 signerad A. Blomkvist

1977 Två förslag till ombyggnad i ny bygglovansökan. Det avser placering av entré och lastplats. Uppställningsplatser har redovisats för 14 st bilar, varav 9 st lätt tillgängliga för besökande. Av dessa ansågs 2 st utgå med hänsyn till det begränsade manöverutrymmet och att utrymningsväg för butikslokalen inte fick blockeras.



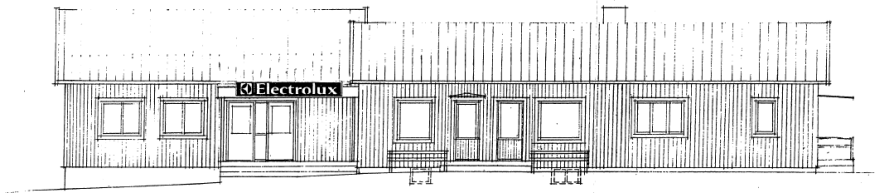
Ny bygglovritning 1977, som visar stående panel istället för liggande som var idéen 1973, samt skärmtak för entré mot Centralvägen och en lastplats. Detta alternativ i huvudbyggnaden.



Ny bygglovritning 1977, som visar stående panel istället för liggande som var idéen 1973, samt skärmtak för entré mot Centralvägen och en lastplats. Detta alternativ i tillbyggnaden.

1978 Fastigheten har möjligen bytt ägare då ny bygglovansökan inkommit från direktör Lars Å. Bengtsson, Österskär. Fortsatt tvätteriverksamhet i byggnaden, men nu under verksamhetsnamnet *Tvätten & Jollen*. Verksamheten ägs av Magnus Rohrbach.

1983 Bygglovansökan för skyltbyte till Electrolux. Bo Eriksson Elektriska AB ny hyresgäst.



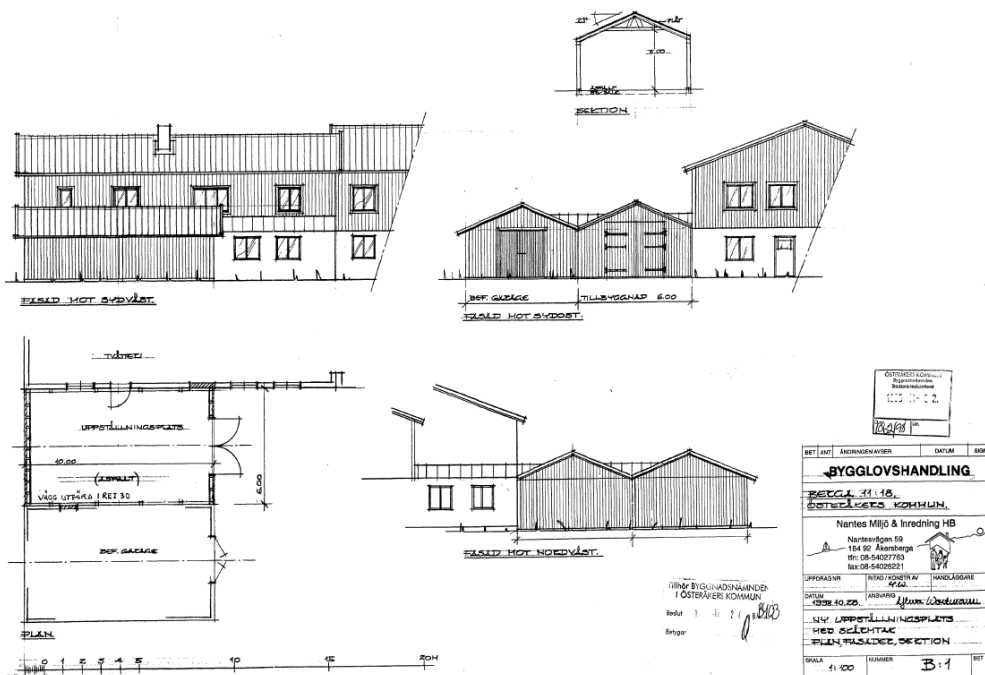
Värje avvikelse från godkänd ritning
fordrar byggnadsnämndens tillstånd
FASAD MOT NÖRDDST

BYGGNADSBYGGNINGSKONST
Bestut 83-08 15889
Bygghuset

83-06-21
316/RJ.337

BERGA 11 ¹⁸ ÅKERSBERGA			
SKYLTA FÖR			
ELEKTROLUX-BUTIK			
FASADER			
SKALA 1:100			
REDA AV	GRANSKAD AV	SKANSAD AV	REV.
ÅKERSBERGA DEN 830614	ARBETSNUMMER	ETAPP	RITNINGNUMMER

1998 Bygglov för sammanbyggnad av garage och huvudbyggnad i form av ett kallförråd.



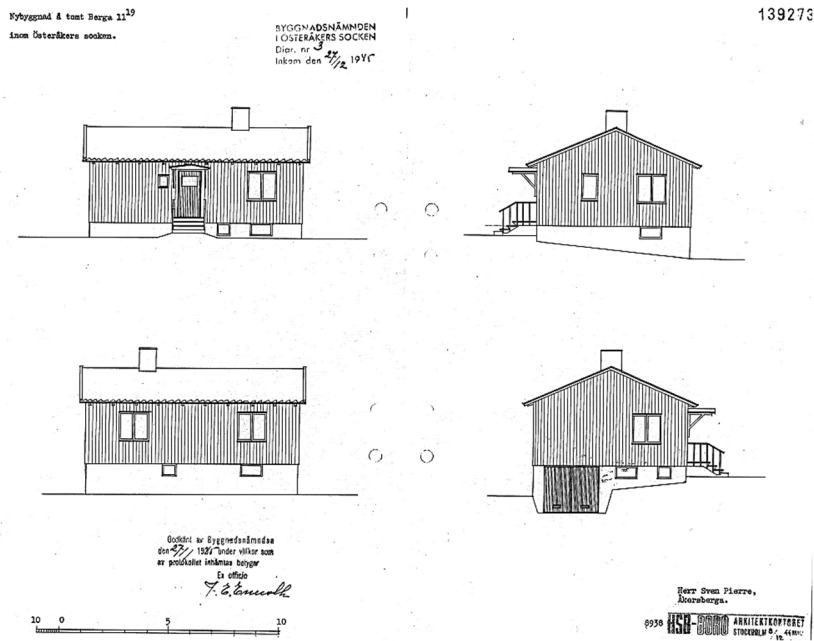
Bygglovritning från 1998.

BET	ANT	ÄNDRINGEN AVSER	DATUM	SKALA
BYGGLOVSHANDLING				
REGUL 11:18				
ÖSTERÅFORS KOMMUN				
Nantes Miljö & Inredning HB				
Nantesvägen 59				
164 90 Åkersberga				
Tel: 08-54027703				
Fax: 08-54295221				
DRIFVÄRD	INREDDNINGEN AV	INREDDNINGEN		
0302 40 00	ÅKERBERG	ÅKERBERG		
NY UPPSTÄLLNINGSPLETS				
MED SKENSTAC				
REDA FASADER, SEKTION				
SKALA	1:100	NUMMER	3	REV. 1

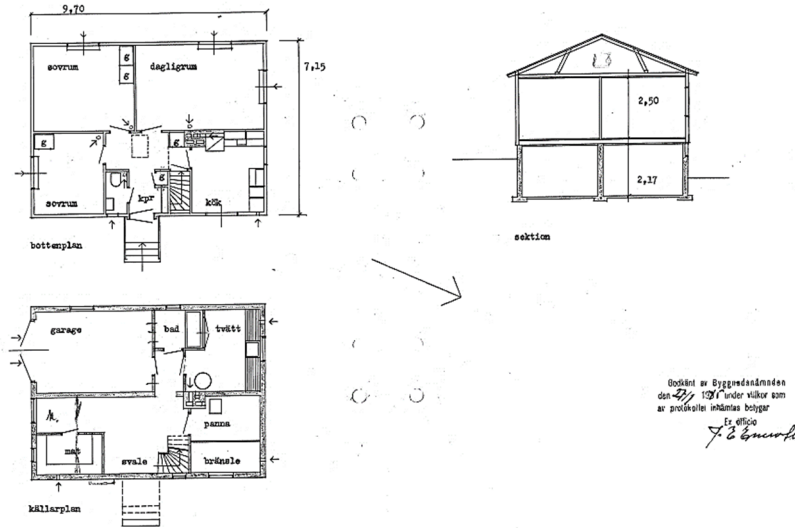
Berga 11:19 , Centralvägen 11



1945 Nybyggnad av enbostadshus för målare Sven Pierre, ca 69 kvm. På bottensula av betong muras betonghålsten, grunden putsas ovan mark. Stomme av trä med utvändig träpanel

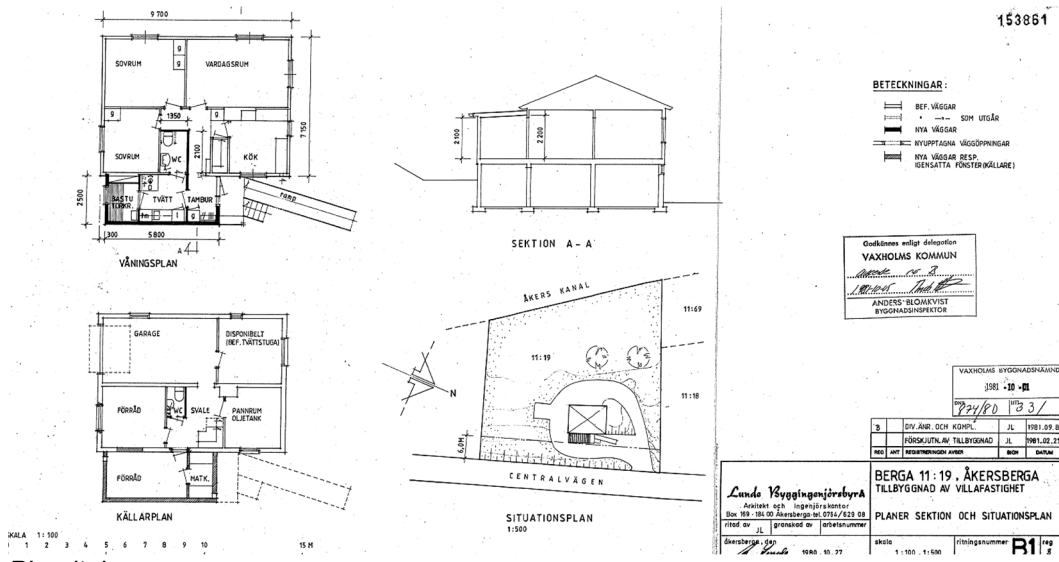


Fasadritning ovan, samt planritning nedan, HSB-Boro.



Godkänt av Byggnadsnämnden
den 27/7 1981 under villkor som
är protokollen innehåller bilagor
Et 0150
F. B. Ericson

1981 Tillbyggnad om 15 kvm ut mot Centralvägen, bostadsanpassning för Sven Bertil Pierre.

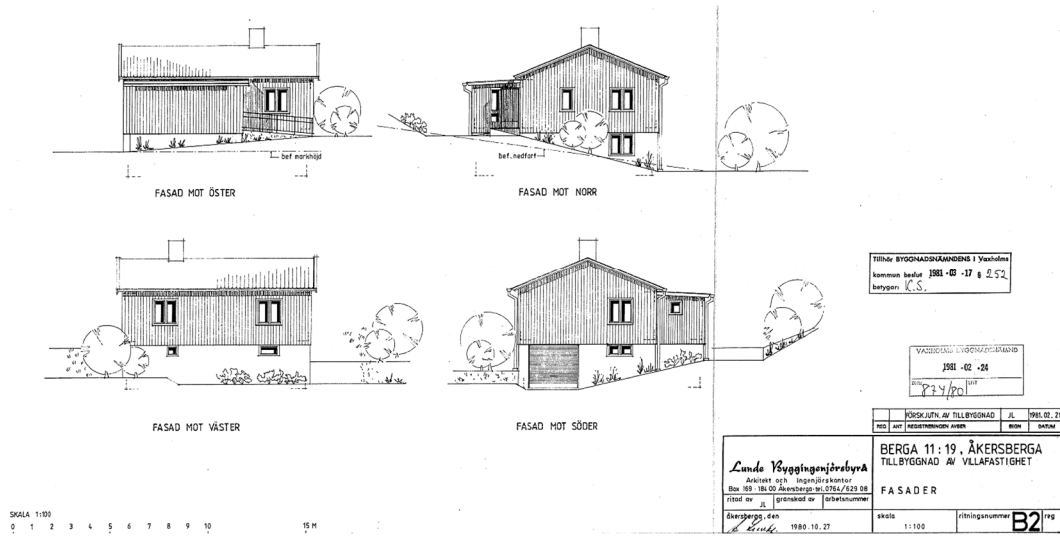


- BETECKNINGAR:**
- REF. VÄGGAR
 - NYA VÄGGAR
 - NYVUPPTAGNA VÄGGSPÄNNINGAR
 - NYA VÄGGAR RESP. IGENSÄTTA FÖNSTERKÄLLARE

Godkänns enligt delprotokoll
VÄXHOLMS KOMMUN
Anders Schönqvist
BYGGNADSPÄNSKONTOR

VÄXHOLMS BYGGNADSPÄNSKONTOR	
3981-10-31	
P24/80 103 3/	
3	DIV. ARB. OCH KOHPL. JL 1981.09.01
	FÖRSKJUTN. AV TILLBYGGNAD JL 1981.02.21
102	ARB. KOSTNADSBERÄKNING
BERGA 11:19, ÅKERSBERGA TILLBYGGNAD AV VILLAFÄSTIGHET	
PLANER SEKTION OCH SITUATIONSPLAN	
Lunds Byggnadsföretag AB Arkitekt och ingenjersföretag Box 189 - 184 00 Åkersberga tel. 0791/623 02 1986-08-11 ritningsnr. 1028	
Skala	1:100, 1:500
Ritningsnummer	B1

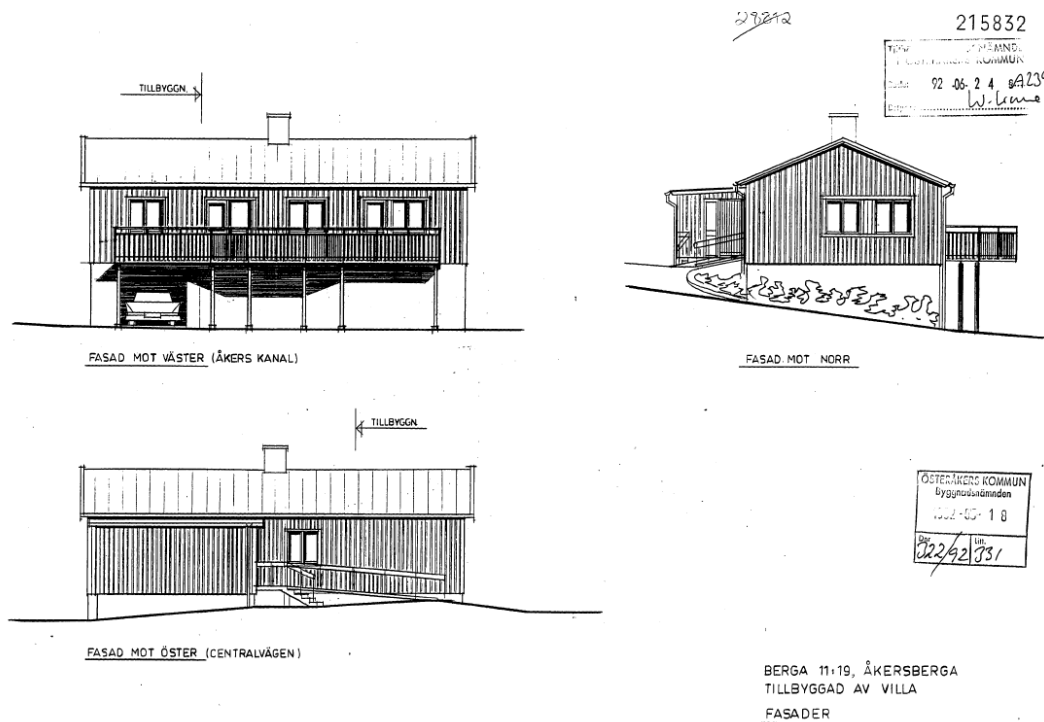
Planritning



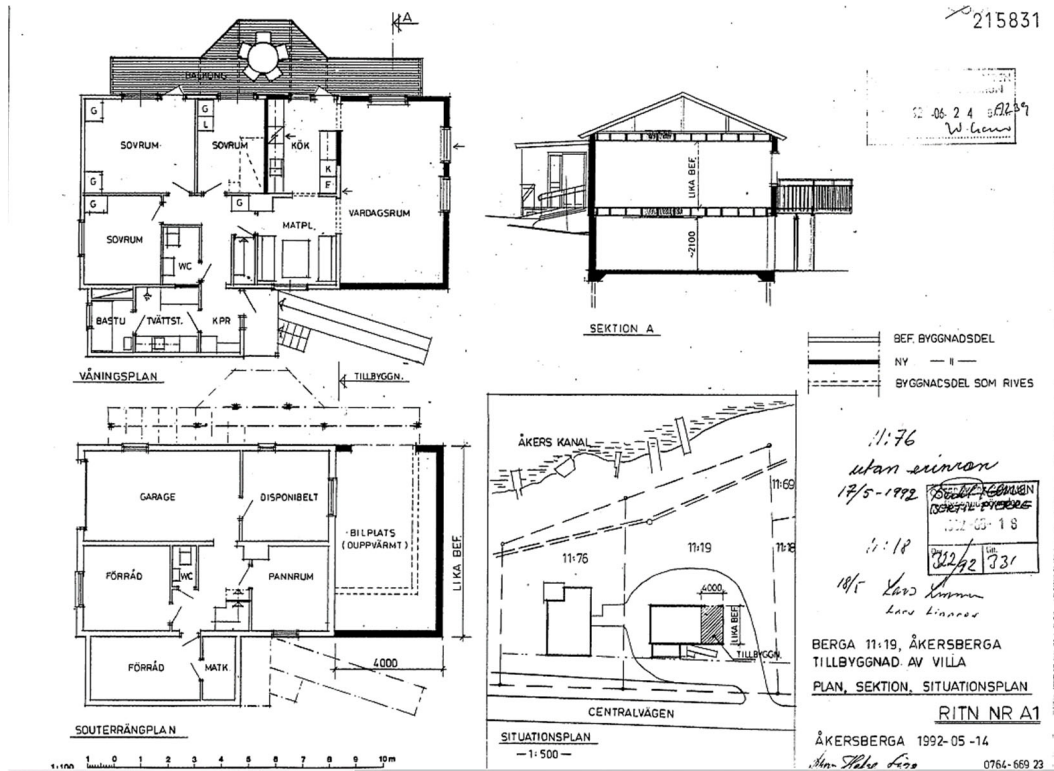
Fasadritning.

1985 Nybyggnad av carport.

1992 Tillbyggnad med garage och ovanpåliggande vardagsrum och balkong



Fasadritning.

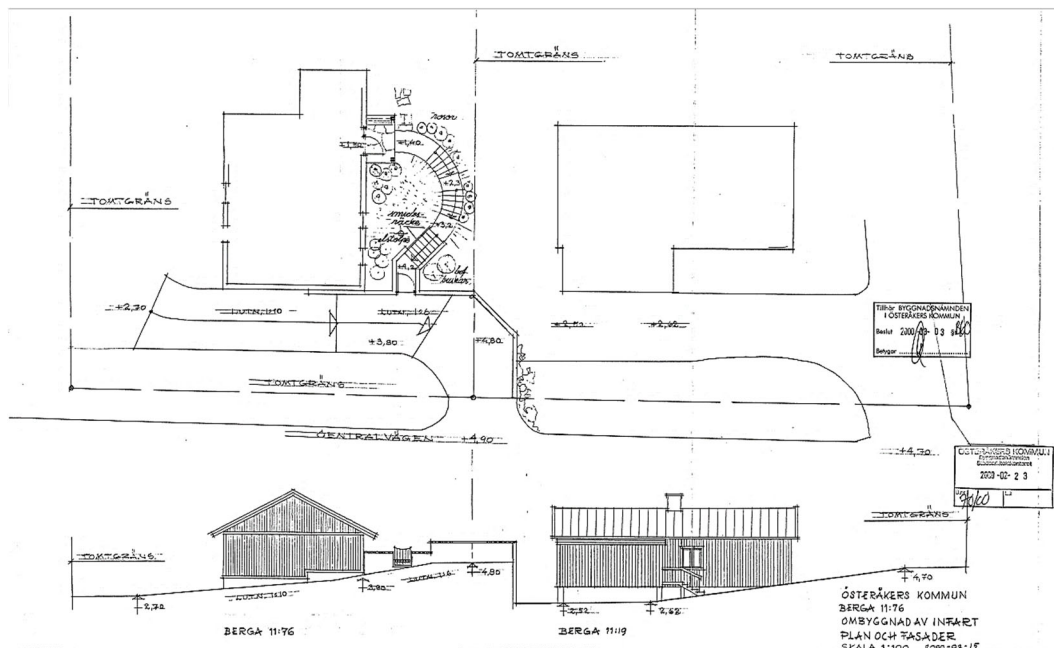


Plan- och sektionssritning.

Berga 11:76, Centralvägen 11



1984 Nybyggnad av bostadshus efter avstyckning från fastigheten 11:19. Britt och Bertil Pierre, den senare troligen son till Sven Pierre. Enligt bygglovansökan hel platta på mark, regelstomme i trä, och träpanel i fasad. Bifogat finns också standardritningar från Götenehus.



Plan och fasadritning.

Berga 11:20, Centralvägen 7

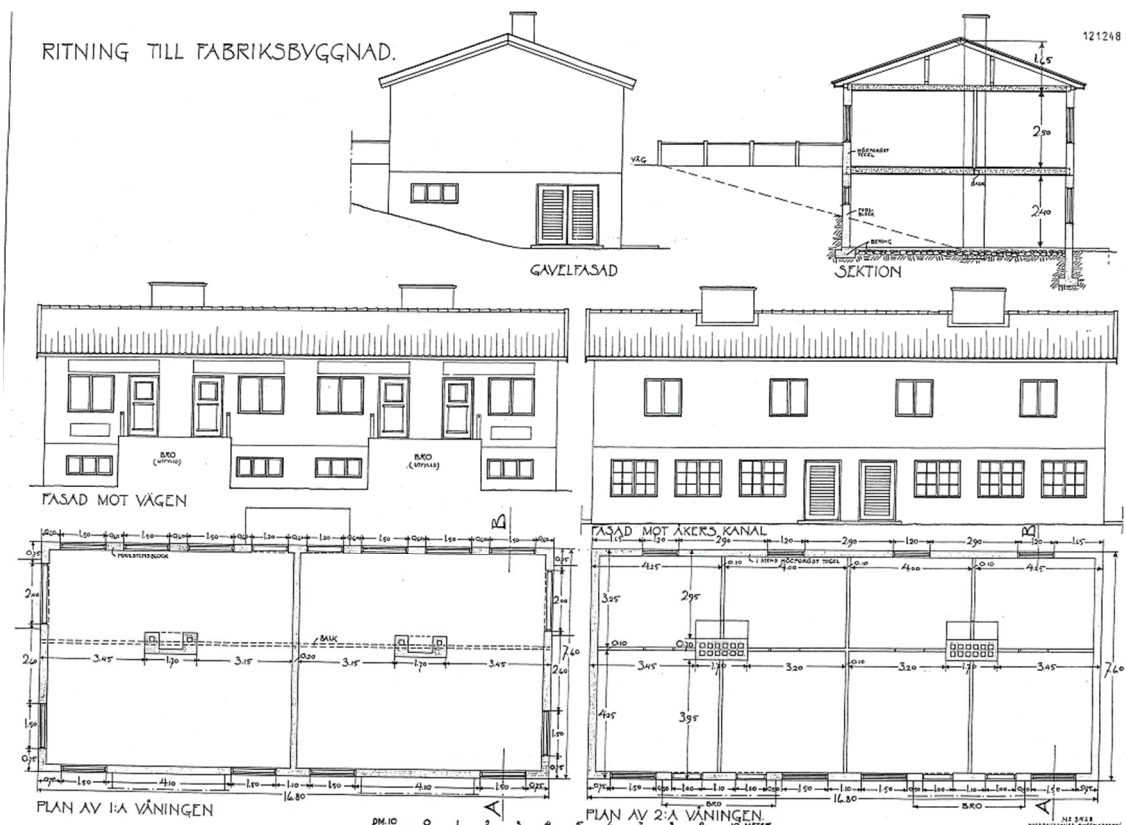


1937 Nybyggnad av fabriksbyggnad, ritning utförd av Jordbrukarnas byggnadsbyrå.

Beskrivningen:

”Undergrund utföres av betongplintar, som gjutas till berggrunden, vilken på den plats, där byggnaden förlagts, har ett avstånd, växlande emellan 2 - 4 meter från nuvarande medelnivå. Under byggnadens bärande delar gjutes å plintarna en betongbalk av erforderliga dimensioner. Nedra våningen utföres av poolsten eller betonggjutning och förses i varje fall med invändig isolering slaggplattor.

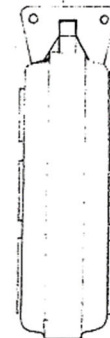
Övra våningen uppmuras med högporöst tegel i enstenvägg. Bjälklagen utföres av trä, taket täcks med tegel. Uppvärmning sker i byggnaden med kaminer eller spisar. Vatten och avlopp installeras.”



1959 Skyltlov, Morneon, Stockholm



1961 Nytt skyltlov söktes av ägaren Lennart Mattsson. Tillverkare Morneon, Stockholm. Byggnaden noteras Åkersberga Gummiverkstad, kanalvillan.



1962 Lennart Mattsson skickar in ny ansökan om skylt.



1963 Ansökan om skyddstak över arbetsplats utomhus mot kanalen. Fastighetsägaren är Arvid Melin. Plåttak på stålror.

1967 Bygglov för ny skylt på taket denna gång, även nu Firestone.



Foto på foto från ca 1978 då Telecall etablerat sig i byggnaden. Källa: Åkersberga då och nu av Curt Danielsson och Barbro Svärd, Österåkers hembygds- och fornminnesförening 2014.

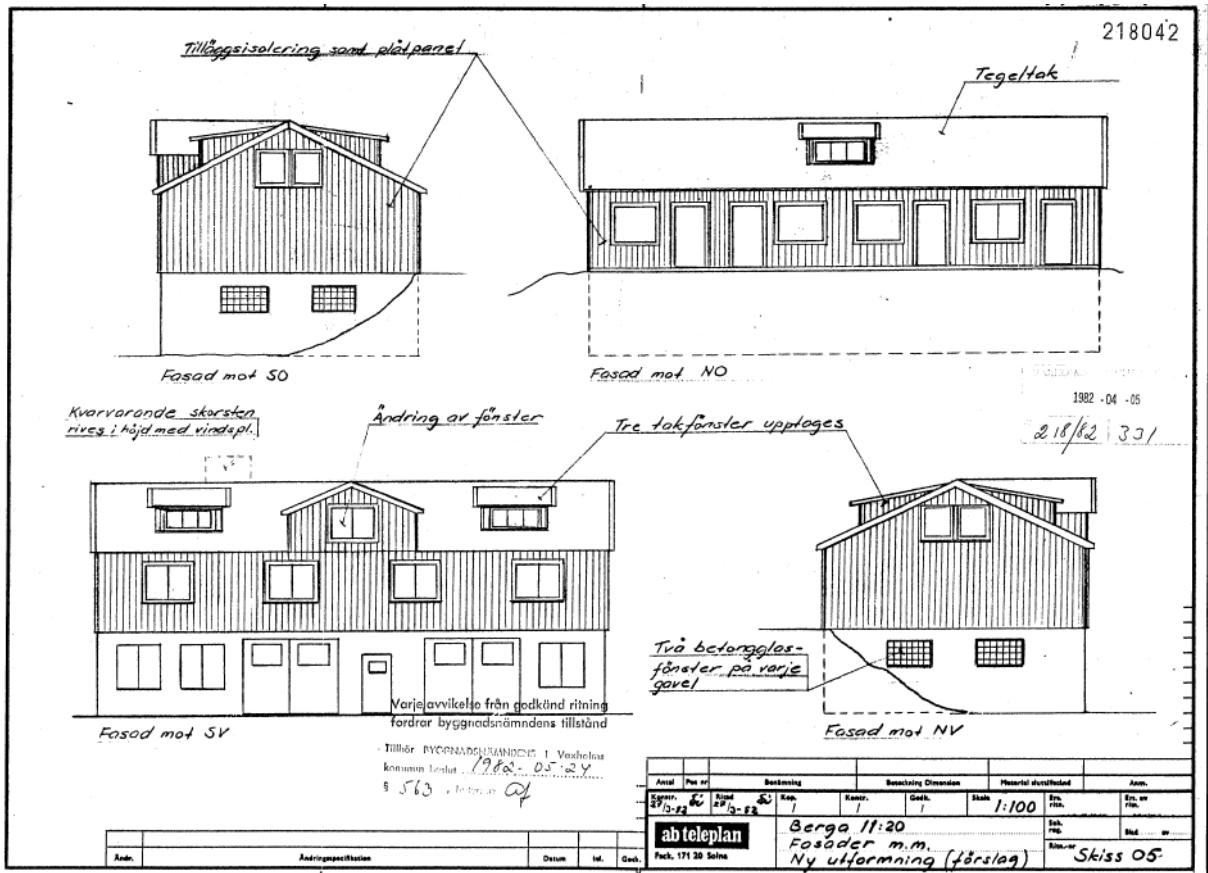
1982 Bygglovansökan för ändrat användningsätt av Ingrid och Stig Eidem.

Allmänt: Byggnaden är f.n. i mycket dåligt skick såväl ut- som invändigt. Energiåtgången är f.n. väldigt hög, ca 100. 000 kWh/år. Detta innebär att vi bl.a. avser att tilläggsisolera alla ytterväggar och vindsplanet. Tidigare TV-serviceverkstad kommer att av oss användas för textilslöjd, sömnad och enklare kursverksamhet. Företaget -Slöjdstugan Flitiga Händer- skall drivas utan anställda.

Betr. övriga hyresgäster ingen ändring.

Ansökan omfattar (se bif, skisser)

1. Ny fasadbeklädnad (stående plåtpanel- grå eller röd) med tillägg - isolering.
2. Upptagande av 3 st takfönster samt tilläggsisolering av vindsplanet.
3. Byta ut bef. portar och fönster på gavlarna (källarplanet) mot 2+2 "fönster" av glasbetong.
4. Riva den kvarvarande skorstenen till i höjd med vindsgolvet.
5. Byta ut de två bef. fönstren på vindsplanets utbyggnad (mot SV) mot ett (1) fönster.



Förslagsritning.

1987 Stig Eidem skickar in nya ansökan om verksamhetsändring ännu en gång. Ansökan avser ändrad användning av lokalen för beredning och försäljning av sallader och smörgåsar samt servering i mindre omfattning. Bygglövet utnyttjades inte. Lokalerna hyrdes ut till ny hyresgäst samma år.